

92. márc

82

79. szám

1992. március

P A L O T A I K R Ó N I K A
CSANÁDPALOTAI KELEMEN LÁSZLÓ MÜVELŐDÉSI HÁZ
HONISMERETI KÖRÉNEK LAPJA

HONISMERETI, HELYTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Szerkeszti:	Szerkesztő Bizottság
Borítólap:	Vass Józsefné
Kiadja:	Kelemen László Művelődési Ház Csanádpalota, Szent István u. 40.
Felelős kiadó:	Erdélyi Lajos művelődési ház igazgató

KÉZIRAT GYANÁNT

T A R T A L O M

Téli vers /Asztalos P. Kálmán/	1 oldal
Árú- és terménycsere módjai községeinkben /Pánczél Józsefné/	2 oldal
Parasztos állattenyésztés, jószágtartás régen /Asztalos P. Kálmán/	3 oldal
Monográfia Csanádpalota Nagyközségről /Nagyfalusi Ilona/	6 oldal
Citerabál - Kaláka /németi Bálintné/	7 oldal
Jelenünk krónikája	10 oldal

Asztalos P. Kálmán

Téli vers

Nekem a tél, a hófehér,
örök időkig kellene,
csak ne volna, jaj, ne lenne
durván dúdoló dús szele!

Ne szólna be az ablakon,
ne kutatná a rongy ruhát!...
vagy adna minden léleknek
jó takarót, meleg subát.

S mit bánnám én, ha a jégcsap
az ereszről a földig ér,
csak lenne béke, csend, ha már
a föld a hótól hófehér.

Ne fázna, jaj, ne reszketne
a hideg szélről senki se
s ha már dúdol a téli szél:
öröm-dalt vinne messzire!...

Hallatná rólunk mindenütt,
merre azáll, a Jót, a Szépet
s vele dúdulnánk mindnyájan:
Istenem, de szép az Élet!...

Elfelednénk örökre
a szitkos, átkos napokat...
Minek oda visszasírni,
hol nem lelünk, csak jajokat...

Igy hát a tél szép szűz hava,
ha hull, ha egyszer földet ér,
temessen el minden piszkot
s legyen a Világ hófehér!...

Árú- és terménycsere módjai községeinkben

/Kofák, kupecsek, piacok vásárok/

"Mindent a piacra"

A földdel rendelkező parasztgazda, amikor betakarította a gabonát /ami abban az időben, az úgynevezett magyar búzából alig 5-6 mázsát termett holdanként/, akkor először is a vetni valót mérte ki, azután a kenyérnek valót, s ami maradt, azt szekérre rakta és vitte a piacra, hogy az adóra és egyéb gazdasági szükségletre "pízt csináljon". A szekérre rakott gabona a makói vagy a palotai piacra került, ahol nemcsak a szegényebb nép, vagy az iparosok vettek belőle, hanem leginkább a gabonakereskedők, akik aztán istenigazából fitymáltak, durmáltak a nyitott száju zsákok tartalmában, hogy minél többet lealkudhassanak az árból. Dehát köztudott, hogy a vevő sohasem dicsérte az árút. Különösen a dörzsölt kereskedő nem. Abban az időben még a század első felében/ alkudozás nélkül nem volt vásár. A szegény, szlér embernek is volt betakarítani valója, ha szorgalmasan gondozta kis veteményét, melynek gondozásában, betakarításában élete párja vagy nagyobb gyermekei is részt vettek. Otthon került sor a mákfejtésre, borsó- és babfejtésre, szelelésére. Ha sok bab termett, akkor villával, doronggal csépezték ki a kitergetett, megszáritott babot. A mákot szokás volt fejtés után 5-6 léből kimosni, a léhától a vízzel együtt kitakarítani és utána a napon szárítani. De tapasztaltuk, hogy a makói nagykereskedő nem vett át mosott mákot, csak a szárazon kiszitált, kiszelelt mák kellett neki. A zöldborsót, amíg újdonság volt, egy papírra, csomókba rakva, csővesen árulták az asszonyok, de amikor a "zöme" került a piacra, akkor inkább kifejtve vették a vásárlók.

Elképesztő, hogy mit összeszedtek a szegény asszonyok is, hogy piacra vihessék azért a pár garasért, ami bolti cikkekre, vagy egy gyerekruhára vagy az árenda fizetésére kellett. Abban a régi világban /1910-ig/ még földutakon, nagy sárban jutottak Palotára és Makóra az asszonyok, két karjukon a megpakolt garabolyokkal. A garabolyokban volt zöldbab, szárazbab, zöldborsó, sárgarépa, "fehérrépa" /gyökér/, csomókba kötött zellerzöldje, csomókba kötött kapor, vöröshagyma, fokhagyma, egy-két "bögre" lekvár, pár üveg savanyúság /paprika, uborka/. Aki disznót vágott, az a piacra is juttatott egy-két bögre zsírt, szelet füstölt szalonnát, kolbászt, oldlast.

Néhány tojás, csirke is eladásra került a saját szájuktól megvonva. Ami árú nem fért a garabolyba, azt egy abroszba a hátukra kötötték az asszonyok. Ilyen volt a korai fejessaláta, a káposzta. De a szegény asszonyok garabolyába került a kiskertben termett gyümölcs /alma, körte, szilva/, majd annakidején a sülttök, a "szotyola" /napraforgómag/, meg a magasságos ég tudja, mi minden.

A szegény asszonyok gyalog, csapatosan indultak neki a hosszú makói útnak. Nem azért, mintha így könnyebb lett volna, de nem esett annyira nehezükre, mert beszélgetéssel jobban telt az idő, és egymás ellenében jobban kilépett a banda. Ezt mi mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy egyszer a makói úton utólértek egy szekeret, amelynek gadája szundikált a bakon.

Amikor a nagy kacarászásra a gazda felébredt, hívta az asszonyokat a kocsira, mire Ők: "Dehogy mögyünk, mink sietünk..." Mire a gazda közé vágott a lovaknak és úgy elporzott, hogy színét sem látták tovább.

Az én gyermekkoromban a ház körül foglalatatoskodó idősebb asszonyok, a tanyai parasztasszonyok folyton a "piacra való"-val foglalatatoskodtak. Abban az időben a tejet - tejesarnok híján - csak feldolgozva értékesítették. A friss tejjel teli köcsögöket a kamrában vagy a pincében tárolták, hogy "fölaggya a fölöt". A sűrű tejjölt azután egy kerek tejjölös kanállal egy vászonszilkébe szedték, gyűjtötték, majd a piac előtti napon faköpülőben kiköpülték. A csomókba összeállt "írós vaját" egy tál hideg vízbe szedték, hogy az írótól kimosódjon és megkeményedjen, majd egyforma csomókba szedve a tenyerükben mindenfelől jól megvereggették, hogy a víz kifollyon belőle. A szabályos, lapos formájúra paskolt vajakat megmosott tornalevelekre tették, és úgy rakták a garabolyba. Vitték a piacra.

A köpülőben visszamaradt író meg - mi gyerekek - jóízűen megittuk.

A tejjöl nélkül maradt sovány tejet pedig a "parhétra" rakták "aggasztalni", mert a megmelegített aludtejből könnyebben kifolyt a savó, csak vigyázni kellett, hogy túl ne melegedjen, mert akkor meg "öreg rágós lótt a túrú." A túrósruhában felöntött és kicsurgatott túrót szeletekre vágva tették a garabolyba és vitték a piacra.

Ami túró a piacon nem kelt el, azt hazahozták, sóval átgyúrták és vagy apró gomolyákat formáltak, vagy "erős túrú" gyanánt hordóba gyúrva érlelték. Az írósvaját pedig kisütötték és mintsültvaját ismét a piacra vitték.

/folyt.köv./

Pánczél Józsefné

-o-o-o-o-o-o-o-

Parasztos ÁLLAT TENYÉSZTÉS

JÓ SZÁGTARTÁS régen

A sertéstenyésztés

Még az 1910-es években - legalább is a parasztságnál - a göndörszörű mangalica mellett nyilvánult meg. Ez a fajta, ha szűkebb esztendő köszöntött is be, a tarack gyökerének turkálásával, silányabb legelőn is fenntartottaák magukat, míg a télen pedig néhány darab takarmányrépával és kukoricával köztesként termelt mezei tökkel és ritkább "ivóssal" /korpával kevert moslékkal/ kitelelt. A tanyaiak a tanyaföldeken legeltették falkáikat, míg a faluban lakók egy közösen fogadott kanással legeltették a községnek erre a célra szolgáló "csürhejárás" elnevezésű területen.

Ez a legelő Csanádpalotán a Királyhegyes felől húzódó és a csigai legelő felé vezető "10 öl" széles "Rác-út" 4 km. szakasza volt, 3 gémeskúttal és fürdetőkkel. /A Rác-út elnevezése még a törökidőkből maradt ránk, amikor a Maroson átkelve "Rácországba, majd Szerbiába, vagyis a mai Jugoszláviába közlekedtek rajta./

Ha a disznók a megszokott időben - bármi oknál fogva - nem eresztődtek ki, úgy mondták, hogy "gürdölnek". Vagyis kére-zenek, tehát nem "kornyicsoltak", hanem könyörögtek és erre a gazda megszólalt: "ha nem gróf a kanász, eressze ki a disznókat!"

A csürhe, a község kanjainak kivételével, minden nemű és korú sertésekből tevődött össze. Reggel a kondász - hajcsárok - mind a 8 utcán végig túlköltek s az eléjük terelt sertésekkel a faluszélén gyülekeztek. Mikor minden utcából kiértek, a pásztorkutyák csaholása közben útnak indították a csürhejárás felé. A hajcsárok csak a legelőig segítkeztek a terelésben, mert ott már az öreg kondász és egy bojtár, nameg a pásztorkutyák könnyen megőrizték a csürhét., míg naplementéig haza nem indultak.

A csürhe létszáma 300-400 db. között változott s minden sertéstől: egy 5 kilós - akkor még házi kenyeret, egy kiló szalonnát, egy liter tarhonyát, egy véka /25 liternyi/ búzát, egy félkiló sót, kettő deci Örölt paprikát és 10-12 db. tojás árának megfelelő "ostorpénzt" fizettek, nameg a községnek a legelő használatáért darabonként ugyan-csak az ostorpénz értékével vetekedő összeget. Ezért az összegért egy évig minden reggel ki-, és minden este hazaterelte az eléje csapott csürhét. Voltak emberek, akik évtizeden át kanászkodással foglalkoztak.

A magkoca /anyakoca/ némileg jobb ellátásba részesült., mint a többi "magló" /nem hizlalt/, különösen ha hasas volt. Amikor megfiadzott /ma: ellik/?/ sűrűbb "ivóst" /moslékot/ kapott s még egy-két kukorica is kijárt neki, hogy több teje legyen. Amikor malacait leválasztották vagy eladták, ismét a magló falkába került, ahol ha tanyán volt az kantól "megbűgödött, megrühödött". Vagyis bepárizott és vemhes lett. Ez ettől az időtől számítva 3 hónap és 3 hét múltán ismét külön zárták fialásra.

Voltak olyan tanyai parasztok, akik 3-4 magkocát is tartottak s ezeknek malacait a "disznópiacra" értékesítette. Persze, ez leginkább csak a tanyában lakó parasztnál volt könnyebb. Falun egy magkocánál nem tartottak többet.

A malacok 3 hetes korukban árpát kaptak, majd búzakorpából kevert moslékot, míg 7-8 hetes korukban elválasztották az anyjuktól. Mintegy hónap múlva elapasztott az anyjuk s ekkor már ők is a falkába mehettek. A kanmalacokat leginkább a gazda, hamarosan kiherélte, míg a kocamalacokat, ha hizlalásra lettek szánva, süldő korukban "vándorniskárlókkal" miskároltatták. /Akkor még nem volt állatorvos a faluban/

Augusztus vége felé, amikor már zsendült a k. korica, egy-két cső adagolásával javították a hizlalásra szánt süldőket, majd pedig Egyed napjától /szept.1./ úgy mondták, hogy "elmult Egyed, a hizó chet!" Vagyis nem zabál meg. És megkezdődött a hizlalás. Nem jártatták ki, bőven takarmányozták őket és november utoljára, decemberre elérték a 150-180 kilónyi súlyt, ami után az eladásra szántat felkínálták megvételre a faluban élő "disznókereskedőnek". Ezután, leginkább karácsonyra leölt egyet vagy kettőt, ami az anyagiaktól és a család létszámától függött.

Disznóvágás alkalmával, amikor megperzselték a disznót, körneit lecsavargatták és a sertésakolba dobták, hogy "erős lábon álljanak a betegségekkel szemben". Ha koca volt a leölt sertés, akkor perzselés után levagdosták csecseit és ezt is bedobták a sertésakolba, hogy "jó szaporodjanak és sok tej legyen majd a magkocának". Amikor már fehérre vakarták, mosták a leölt és szalmával perzselt disznót: a farkát felosztották az ott foglalatostkodó gyerekeknek, akik azt a kis tüzet kezelték, amelyiknek világításánál egy-egy pörzsölés után a hajnali sötétségben a "böllér" lekaparta a disznóról az égett szőrzetet. Ugyanis akkoriban még hajnalban leölték a hizót, hogy estig végezni tudjanak vele, mert nem volt húsdaráló és a kolbásznakvalót bárdal darabolták apróra. A levágott sertés hójagját a boncolás alkalmával kinetszették a kiürítés után telifújt levegővel, majd kiakasztották az eresz alá, hol megszikkadt és a pipás emberek "dohányzacskónak" használták. Ha erre nem volt szükség a gyerekek játékszere lett.

A mangalica sertések létszáma - a többféle fajta hússertések behozatalával - az 1920-as években igen megcsappant s már alig-alig találhatók. Persze, ma már nem csak téli hizók vannak falun, hanem mindennapiak és pedig expressz "sebességgel."

Kanászgyerekek a tanyavilágban leginkább olyan szülők családjaiból kerültek ki, akik vagyontalanságuk folytán gyermekük elállítására kényszerültek. Ezért már a második osztály elvégzése után "kanász" lett a gyerekből. Márciustól novemberig: egy öltöny straparuháért, egy köböl /100 kilónyi/ búzáért, egy választási nalacért, száz kéve "izikért" /fűtenevalóért/ na meg az élelmezésért szolgált. Innen ered az az eset is, amikor egy nagyon kíváncsi ember odaszólt a kanászgyerekeknek:

- Hány darab van elébed verve, Te?!

S mivel a gyerek csak 20-ig tudott számolni, így felelt:

- 3 öreg, 6 anyányi, 9 kicsi, 8 parányi, meg a kanyi.

- Osztan kinek a kanásza vagy?

- A Pali bácsié.

- Melyik Pali bácsié?

- Hát a Gyurka bácsi szomszédgyájé....

A sertések gyógykezelése, amikor még nem volt állatorvos falun, abból állt, hogy ha betegnek látszott a sertés: "szűrő árral" /tüszerű, fanyelű eszközzel/ átszúrták a beteg állat fülehegyét és a szűrés helyére egy ujnyi hosszú "pilisgyökér" /Volgai Hérincs/ behúzásával próbálták a beteg állaton segíteni,

Ha a pilisgyökér - melyet "tájoggyökér" néven is emlegettek - egy-két napon belüllemarta a malac, vagy süldő fülehegyét, úgy mondták, hogy nincs bajcsak tájogos volt." /A pilisgyökeret vidékről érkezett utcai árúsoktól lehetett vásárolni., noha a csigai Maros árterében is található, csak felső növényzetét nem ösmerték/. Ha a sertés vész-s volt és elpusztult: ásóval feldarabolták és vasvillával bedobták az akolba, hogy a többiek egyék meg s így a gyomrukon keresztül fejtse ki az ellenállást. Voltak tak akik az elpusztult sertést a legelőterületen ásták el, hogy kiturják és felfalják.

A sertések körül használt szavak eléggé változatosak voltak, mert a falkától eltávolodó sertésre azt kiáltották, hogy "hida ide, the!" Beterelés alkalmával a "kuska be!" szót használták. Ha pedig etetésre hívták a falkát, akkor "ca,ca!" szavakat hallattak, ami után a falka az etető vályú irányába iramodott. Viszont a malacokat "ci,ci, pocika" szavakkal csalogatták. A sertések hangadásának is több nevezője volt. Ha miskárolás, herélés, vagy bármilyen oknál fogva megfogták a sertést, akkor "sivalkodott." Ha viszont az etetést várta, akkor "kornyicsolt". Ha meg a kieresztés a szokott időtől eltolódott: "gördült". Ha a koca kan után hallatta hangját, vagyis bűgódhatnék volt: "'zsürmölt". Ha a falka közé mentek, különösen az akolba: rőfögtek. Ugyanigy, ha egyet sivalkodtak, a többiek "felrőffentek". A sertések szelidségével kapcsolatban voltak esetek, amikor - nem lehetett elbizakodni, mert megtámadták az embert s ha nem volt kutya a közelben: meg is tépték, mert az ostor, vagy bot használatával a mangalica sertések megvadulása esetén kevésnek bizonyult.

/folyt. következik/

Asztalos P. Kálmán
gyűjtéséből

-o-o-o-o-o-o-o-

Uj sorozatot inditunk a Palotai Krónikában.
Cime: MONOGRÁFIA CSANÁDPALOTA NAGYKÖZSÉGRŐL.
1935-ben irta Asztalos P. Kálmán bácsi. Ő már meghalt, de írásait, költeményeit azóta is közli a krónika. Nem is feledkezhettünk meg róla, hiszen Ő tette a legtöbbet azért, hogy a multat átmentsük a jelenbe.
A község monográfiájából alig van a faluban néhány. Szeretnénk, ha így, a lap hasábjain az érdeklődők megismerkednének ezzel a nagyon érdekes fontos művel.
Először a monográfia keletkezési körülményeit közöljük.

Előszó

1935-ben a "Magyar Társaság Falukutató Intézete" pályázatot hirdetett faluleírások /monográfiák/ készítésére. Ekkor - noha katonai kötelességem miatt rövid idő állt rendelkezésemre, - Sojnóczki László és Kodrán István barátain adatgyűjtésével - mondhatom - ripp-ropp módra összeállítottam jelen írásonkat, melyet abban az időben a fent nevezett Társaság nem utolsó jutalommal tüntetett ki, Ezen kitüntetés, no meg az az írói munkásságom, melyet több mint egy évtizede fővárosi lapok és folyóiratok hasábjain kifejtettem arra bátorított, hogy jelen írásonkat mindazoknak, kiket érdekel, közre bocsássam, megősmertessen.

Végül itt mondok köszönetet Buja Gyula könyvkereskedő úrnak és Franyó Albert s Franyó Tétért anyai ágról való nagybátyáimnak, kik fentemlitett barátainon kívül némi adattal ugyancsak könnyítették a leíráson.

Asztalos P. Kálmán

Közreadta: Nagyfalusi Ilona

-o-o-o-o-o-o-o-

CITERABÁL - KALÁKA

Sokat hallani manapság: "Bezzeg az én időmben akkor még tudtak mulatni az emberek!" Nem is tudják ezek a mai fiatalok, milyen az igazi mulatság! Igaz ami igaz, nem sokat tudunk apáink szórakozási szokásairól, mint ahogy a mai gyermekeink, unokáink sem tudnak képet alkotni a mi fiataalkori mulatságainkról. Alaposan vissza kell nyúlnom az időben, ha az elmúlt száz év csanádpalotai szokásait akarom ismertetni.

Szerencsére, a mi családjunk olyan "mesélős" család volt, így közvetlen forrásból tudok meríteni. Tiszta forrásból!

Apai nagyapám 1872-ben született, tehát éppen 100 évvel ezelőtt volt javakorabeli legény. Így mesélt a fiatal koráról:

Nem voltak még akkor igazi citera-bálák, hanem fosztókák. akkoriban a kukoricát hajastól törték, aztán behordták a tanya vagy ház eresze alá. Amit napközben letörtek, este holdvilágnál, vagy gyertyás lámpa mellett fosztották. Ilyenkor összejöttek a szomszédok, barátok és közösen, kalákába dolgoztak. Ugy osztották be, hogy hol egyik, hol másik háznál gyűltek össze fosztani. Az idősebbek meséltek, a gyerekek játszottak. Szóba jöttek itt a régi háborús élmények, a kísértethistóriák, a népmesék egyaránt. Nagyapám itt hallotta azokat a meséket, amelyeket a múlt években már csokorba szedtem és a Palotai Krónikában megjelentek.

Mire elfogyott a fosztani való, előkerült valahonnan egy öreg citera, vagy hegedű, amelynek hangja késő éjszakáig járták a csárdást.

Akkor volt új nótá, hogy nem fúj a szél, nem forog a dorozsmai szélmalom. Szokás volt még az is, hogy ha valaki piros kukoricát talált, azt elküldték lefeküdni, úgy hogy lenyomták a csuhé közé és vastagon betakarták a kukorica hajával. Persze ez megint csak sok játékra, vídamságra adott alkalmat. Ha valami durvaság vagy erőszakosság történt, az idősebbek rendet teremtettek a fiatalok között.

Később már fosztás nélkül is összejöttek és a hosszú téli estéken citeraszó mellett daloltak, táncoltak a fiatalok. A falu leghíresebb citerása egy Franyó András nevű suszter volt. Péter Palkó bácsi meg az erős hangjáról volt nevezetes.

Meséli nagyapám, hogy ha elkurjantotta magát, hogy "Kék a kökény recece", hát elaludt a lámpa! Biztatták is a legények a dalolásra, mert már akkor is azt tartották, hogy sötétben szabad a csók! Ennek a Péter Palkó bácsinak a becsületes neve, Mátyás Péter Pál volt, úgy ragadt rá a Péter Palkó név.

Az 1780-90-es években, amikor a kender feldolgozása helyi iparrá vált, kialakultak a fonók. Téli estéken hol itt, hol ott, de főleg lányos házaknál gyűltek össze a fiatalok fonni. Ez a fonóba járás még az 1920-as években szokásban volt. Vidám nótázás, játék jellemezte ezeket az estéket. A legények a megkártolt kendert csomókba rakták, a lányok pörgették az orsót a guzsajra kötött kendergugyellából. Ha a lány nem figyelt oda, összegubancolták a fonalat, vagy elcsenték az orsót, amit csókkal lehetett visszaváltani. Megtörtént, hogy ha a lány nem volt hajlandó csókot adni, a legények másnap reggelre úgy beszórták a házuk környékét az orsón lévő fonállal, hogy az egyik fától másikig húzott fonál még a szekeret is megállította.

A fonók kedvelt játéka volt a kútbaesős. Ezt a következőképpen játszották: A legények, lányok körbeülték a kemencepadkát és az ágyak szélét, aztán egy legényt a sarokba állítottak, az volt a kút. Volt egy bíró, vagy kérdező, ez egy jól összesodort törölközőt fogott a kezében. Ezzel hajtotta végre a büntetést. A sarokba állított legény így szólt: Kútba estem, mire a bíró megkérdezte: Ki húzzon ki? A legény megnevezett egy lányt a jelenlévők közül, az megcsókolta a legényt, és ő állt be a sarokba. Most már ő esett a kútba, neki kellett valaki, aki kihúzza! Ha valaki nem húzta ki a kútból a sarokban állót, az büntetést kapott. A büntetés az volt, hogy a bíró jól végigvágott rajta a törölközővel. Persze arra ügyeltek, hogy ha lány volt a törvényszegő, kisebbet ütöttek, de ha legény volt, alaposan végig húzott rajta a bíró.

A kalákák kialakulása a mi falunkban a századfordulóra esett. Ezeket a táncos mulatságokat a kocsnákban az udvaron tartották. Délután 4-8-ig tartott a muzsikaszó. Volt, amikor a legények még később is mulattak, de a lányokat megszólták, ha tovább maradtak. Ha egy lány naplementre nem ért haza, az édesanyja már fakanállal, de legalábbis nyakle vessel várta. Ekkor még a lányok kísérel nélkül mentek a kalákába, de már szokás volt, hogy legény kísérettel mentek haza.

A kiskapuban lehetett egy kicsi ideig beszélgetni, de a szülők szemmel tartották a lányukat. Több helyen tartottak kalákát. A mai Fényes vendéglő helyén volt a Jójárt Kocsmá. ez egy Franyó András nevű emberé volt, azért hívták Jójártnak, mert szegény legény létére gazdag lány volt a felesége.

Ide járt szórakozni a falu iparos rétege, a csendőrök, tisztviselők. Már itt akkor fúvós banda szolgáltatta a zenét, de cigány muzsikások is jártak oda, kiváltképpen, ha legények még ott maradtak iszogatni, mulatni. Tartottak még kalámát a hangai kocsmában is. Ez a mai Szent István utcában volt, ma ez az ÁFESZ irodaháza,

Ide jártak legtöbbször, mert itt mindenki kapott hitelt. Itt még a 90-es években is csi eraszóra táncoltak a fiatalok. Közös szórakoztak itt a szegényebb parasztfiatalok, a napszámosok, a kendergyári munkások, a kenderérintésesek, a cselédlányok, a béreslegények. Ha egy-egy szép lány után odament a módosabb gazdalegény, vagy iparoslegény, azt is szívesen fogadták, ha az a lány még nem volt kiszemelve, mert ha már úgynevezett szeretője volt valakinek, akkor bizony verekedésre is sor került. A szerető szó itt nem a mostani értelemben vett testi kapcsolatot jelentette, hanem a szó legszebb értelmében azt, hogy a két fiatal szerette egymást.

A leghíresebb kalákahely mégis a Pap Lidi néni kocsmája volt, amely a mai Táncsics utca sarkán a későbbi Gajda Marcell hentes üzlete helyén állt. A kocsmá udvarán deszkából mulatót építtetett Lidi néni, ahol nyáron táncolt a fiatalság. A zenét rezesbanda szolgáltatta. Ide járt a falu módosabb parasztrétege, ahogy akkor mondták, gazdalegények és lányok. Ugy mesélte Nagypám, hogy ide vidéki legények is mentek a lábát mert a palotai legények megverték, sőt, volt bicskázás is. Persze ha palotai legény ment Kövegyre vagy Apátfalvára szórakozni, ő sem úszta meg szárazon. Nyilván innen ered a szólás is, hogy "Ne menj Kövegyre, mert rád teszik az ajtót". Volt ugyanis olyan eset, hogy valakire rátették a kiskaput és megtaposták a kövegyi legények. A kocsmárosné, Pap Lidi, vagyis Lehoczkiné, kardos menyecske hírében állott. Azt mesélte nagypám, ha az ivóban összevesztek a legények, nyújtófával teremtett rendet. Ezt a kocsmát egy ideig bőgatyás csizmások is hívták, mert akkor még a parasztlegények bőgatyában jártak, míg a többi kalákába már inkább a csizmanadrág, vagy pantalló volt divatba. Egyszer aztán az történt, hogy bizonyos Kovács Pista nevű legény, tánc közben vette csak észre, hogy mind a két lábát egyik gatyaszárba dugta, minek következtében a gatyák másik szára nagy ívben repült utána. Persze ez nagy derűtséget okozott faluszerre, mire Lidi néni olyan dühbe gurult, hogy többet nem engedett bőgatyás legényt a kalákába, csak csizmában és nadrágban lehetett bemenni. Másik nevezets esemény, ami szintén ehhez a kocsmához fűződik, hogy a legények olyan hangosan daloltak, hogy összedőlt a kemence. Sok régi nótát is találtam a feljegyzéseimben, ami a kalákához fűződik. Igaz leköltázni nem tudom, de a szövegekre emlékszem. Ez a szórakozási forma mintegy negyven évig volt szokásban. Még a múlt század végén, 1890 körül elkezdődött és 1930-ban is divatban volt. Már a kalákával egyidőben, a múlt század végén, bálakat is tartottak Palotán. A farsangi bálaktól, a szilveszteri béres bálig mindig találtak alkalmat a szórakozásra őseink.

A 20-as évektől pedig már műkedvelő előadásokat is tartottak. Ezekről a szüleim meséltek sokat. Édesapám, aki 1905-ben született, még a némafilmes moziról is megemlékezett beszélgetéseink közben. A mozi 1926-ban épült, de már a vándormozisok előtt is vetitettek nálunk. Mivel akkor még nem volt a községben közvilágítás, illetve villany, a vetítéshez szükséges erős fényt acetiléngáz égetésével állították elő. Kezdetben a moziban hetenként kétszer volt vetítés, szombaton és vasárnap. Némafilmeket vetitettek, kísérőzenét egy hegedűs szolgáltatott hozzá.

Németi Bálintné

-o-o-o-o-o-o-o-o-o-

Jelenünk Krónikája

Könyvtári programok

Szavalóverseny

1991. decemberében ismét megrendezték a szavalóverseny az általános iskola alsó tagozata részére. Ezutal a könyvtárban gyűltek össze a gyerekek, 40 versenyző és néhány érdeklődő.

A sok színvonalas vers és mese után a zsűri döntése következett.

Az első helyezettek:

Kerekes Mónika	2 osztály
Gál Stella	3 osztály
Nagyfalusi Ágnes	4 osztály

Minden versenyző könyvjutalomba részesült.

Fenyőünnep

A Karácsony közeledtével előszöi került sor a könyvtárban fenyő-ünnepségre.

A gyerekek a feldiszitett fenyő körül énekeltek, játszottak és zenét hallgattak.

Nagyfalusi Ilona

November 4-én a Békés Megyei Jókai Színház művészei vendégszerepeltek a művelődési házban. Bemutatásra került a Csizmás Kandur című zenés mesejáték.

November 10-én tánzházi muzsikára rophatták a táncot, kicsik és nagyok a művelődési házban. A foglalkozást Badicsné Szikszai Zsuzsa vezette.

November 20-án véradás volt a művelődési házban, melyen közel 100 fő vett részt.

November 23-án a Kereszténydemokrata Néppárt helyi szervezete, megalakulásuk 1. éves évfordulója alkalmából ünnepséget rendeztek a művelődési házban.

Az ünnepségre meghívást kaptak a szentesi - szegedi - makói és pitvarosi szervezetek.

A megjelenteket Vancsó Ilona, a helyi szervezet titkára köszöntötte. A közel 100 fő hangulatos vacsorával és zenével ünnepelt.

November 30-án ismét modern táncanfolyam indult a művelődési házban.

A foglalkozásokat Kovács Lajosné táncinárnő vezette,

December 14-én a környező nevelőotthonok szervezésében asztali-tenisz versenyre került sor a művelődési házban.

December 22-én Csanádpalota Nagyközség Önkormányzata és a művelődési ház közös szervezésében karácsonyi ünnepség megrendezésére került sor a művelődési házban.

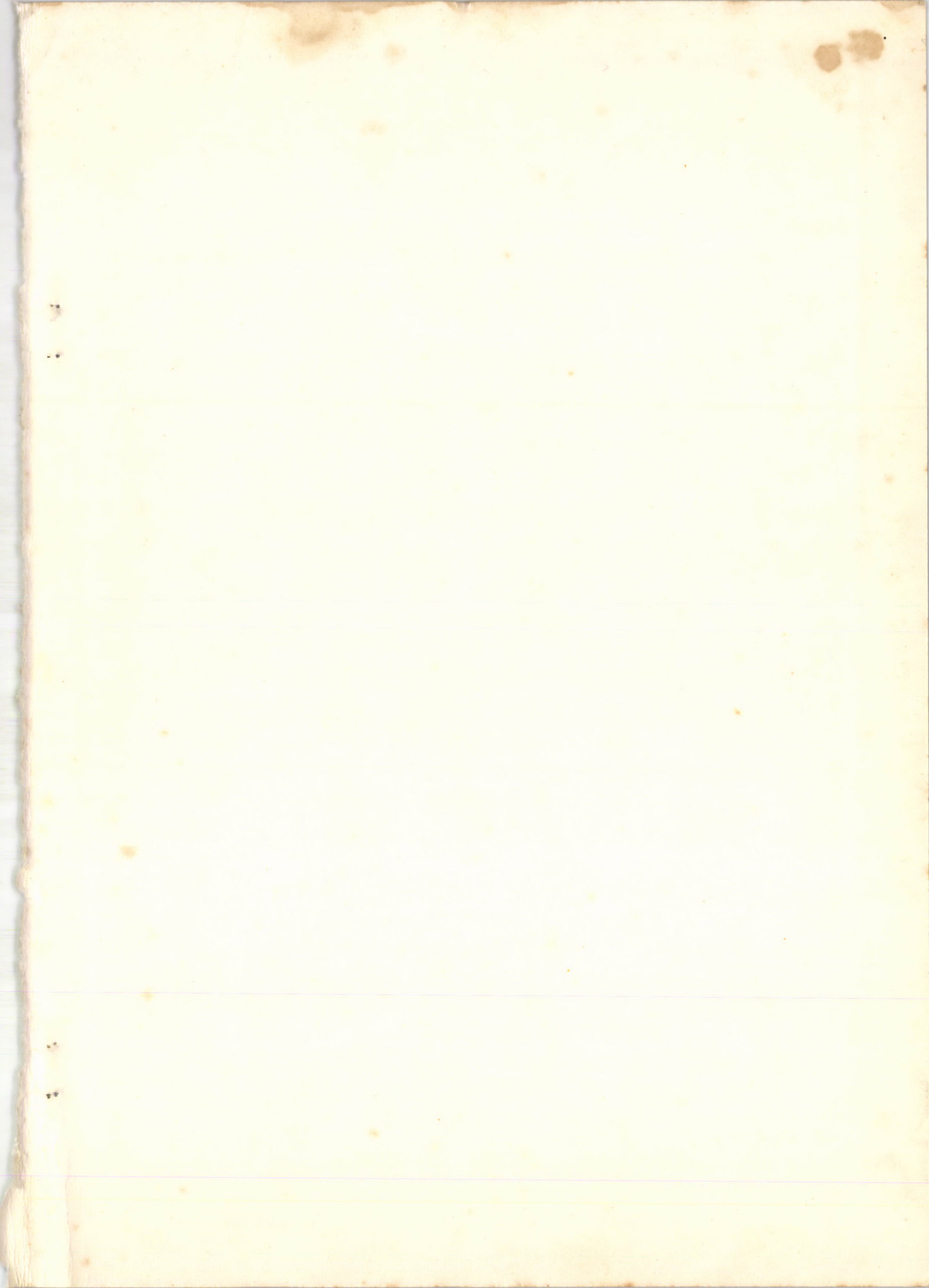
A közel 600 gyermek részére megrendezett műsorban helyi iskolások és fővárosi művészek léptek fel. A műsor után finom kakaóval, péksüteménnyel, cukorral, kedveskedtek a résztvevő gyerekeknek.

Gyűjtemény gyarapítói

Mari Imréné: régi ujság, képeslapok, könyv, érmék.

Szilágyi Imre: papírpénz, könyv, szuronyból átalakított kés, vasmózsár, peróleumlámpa

Zsigmond István: régi ujságok

92. jūnijs

80. sēma

83

1992. június

P A L O T A I K R Ó N I K A
CSANÁDPALOTAI KELEMEN LÁSZLÓ MŰVELŐDÉSI HÁZ
HONISMERETI KÖRÉNEK LAPJA

HONISMERETI, HELYTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Szerkeszti:	Szerkesztő Bizottság
Borítólap:	Vass Józsefné
Kiadója:	Kelemen László Művelődési Ház Csanádpalota, Szent István u. 40.
Felelős kiadó:	Erdélyi Lajos művelődési ház igazgató

KÉZIRAT GYANÁNT

T A R T A L O M

Tavaszcvaró /Mari Imréné/	1 oldal
Monográfia Csanádpalota nagyközségről I rész /Asztalos P. Kálmán gyűjtés/ /Közreadja: Nagyfalusi Ilona/	2 oldal
Áru- és terménycsere módjai községeinkben /Pánczél Józsefné/	4 oldal
Parsztos állattenyésztés, jószágtartás régen /Asztalos P. Kálmán gyűjtése/	6 oldal
Dédapáink sportéletéből Asztalos P. Kálmán gyűjtése /Közreadta: Nagyfalusi Ilona/	8 oldal
Kelemen ünnepélyre visszaemlékezve /Komoly Pál Szeged/	10 oldal
Jelenünk krónikája /Mari Imréné Pánczél Józsefné/	11 oldal
Gyűjtemény gyarapítói	12 oldal

Mari Imréné

TAVASZVÁRÓ

Jöjj már tavasz, jössz te már,
Kispacsirta, kis madár, fölröppenő gyors madár
Zöld pázsitos a határ, megjött már a gólyapár
Tavasz hirnök hóvirág, kis ibolya, gyöngyvirág,
mindenkinék öröme, szeretetünk jelképe.
Selymes, színes rózsaszál, tüskés szárad megsebez,
mégis mindenki szeret.
Jöjj már tavasz, jössz te már,
minden ember várva vár.

Asztalos P. Kálmán

MONOGRÁFIA CSANÁDPALOTA NAGYKÖZSÉGRŐL

I. rész

Községünk története - miként ez több adatforrásból és dr Borovszki: "Csanádmegye története" című munkájából kiviláglik: 1421-re nyúlik vissza. Ekkor első ismert birtokosa a nagylaki Jánki család volt, kiknek haláluk után /1427-ben/ Zsigmond király, mint a nagylaki uradalomhoz tartozó falut Nagymihályi Albertnek adományozta.

A Nagymihályi utódok - nem tudni, mi okból - már nem élvezték, mert Mátyás király közbelépésére a Hunyadi család birtokába került, míg több pörlekedés után - 1552-ben, a török hadjárat idején elpusztult. Pusztult falu volt az 1555-ös adólajstrom szerint is, mire 1562 körül tótok szállották meg s ekkor Tóth-Palota néven szerepelt. Nem sokkal később ismét névtelen pusztává lett s több mint félszázadig szó sem esik róla.

Mikor mint pusztát, ismét feltűnt, adományleveleket osztogatott rá az erdélyi fejedelem /Apaffi Mihály/ és a magyar király is /III. Ferdinánd/.

A pusztára ekkor magyar telepesek jöttek/?/ s az újraépült falunak Mező Palota nevet adtak.

1649-ben II. Rákóczi György is jogot formált e falu eladományozására, amivel nemcsak a birtokviszonyokat kuszálta össze, hanem a népet is annyira zaklatta a sok tized /dézsmá, adó/, hogy az idetelepültek /1651-ben/ a csanádi püspök /gróf Pálffy Tamás/ oltalma alá kérték magukat.

1686-ban a török hadak ismét elpusztították e falut s később, mint pusztát, a nagylaki szerbek használták, miáltal a marosi határőrvidék kebelébe került. A határőrvidék visszakébelezése után Nagylak város tulajdonában maradt s vele az aradi uradalomhoz tartozott.

A uradalom dr Borovszki nyomán 1768-ban, az Emlékirat szerint pedig 1750-ben újra telepítette e falut s határához csatolta Csiga /akkor még Czika/ nevű pusztát, Kövegyet pedig, mint-ugyancsak pusztát, bérbe adta. Így 1750-1768 között települt a mai Csanádpalota, hová később is vándoroltak idegen ajkú lakosok, amit a Sisák, Kriván, Franyó stb. nevek is hangzatosan bizonyítanak.

Hogy községünk népe - az idegen ajkúak bevándorlása dacára is, - miként magyarosodott el, kézzel foghatóan ki nem bogozzható, mert amíg az Emlékirat az 1768-ban épített római katolikus templom javára könyveli a magyarosítást, addig dr Borovszki az uradalom által telepíteteket magyaroknak vallja. És így van a templom építése is feljegyezve. Hol 1768-ra hol 1773-ra találunk.

Hogy a település és templonépítés vitás évszámaiból melyik ávszám fedí a valóságot, nem vitatom, de annyi bizonyos, hogy községünk települése s mai rket. templomunk építése Mária Terézia uralkodása alá esik. /1740-től 1780-ig/. S ettől az időtől, még az 1848-as idők fi-gyelembe vételével sem lehet történelmi eseményt találni, mivel ezen utóbbi időtől már csak községünk fejlődése, haladása jegyezhető fel.

SZÁJHAGYOMÁNYUNK

Csanádpalota szájhagyománya nem valami gazdag, de annyiban mégis csak él, hogy Csanádpalota valami Fekete nevű grófé volt, aki felesé-gével együtt kocsiszerencsétlenség áldozata lett s az itteni /mai/ rkat. templom-kriptában van elhelyezve.

Nevezett gróf - tartja a szájhagyomány - olyan magos szénaboglyákat rakott, amelynek tetejéről Árad városba láttak/?/ a tetéző emberek s e boglyák fogyasztásakor több bosnyákot találtak benne meghalva.....

Hogy a fenti szájhagyomány - apáról fiura szállva, - milyen alapon nyugszik szélesebb körű, ki nem fizető kutatás után lehetne megállá-pítani. Annyi bizonyos, hogy Mária Terézia uralkodása alatt, mikor e község települt, valóban élt gróf Fekete Görgey, ki 1780-ig, mint ország-bíró is szerepelt, majd 1788-ban elhunyt.

Az is bizonyos, hogy rkat. templomunk kriptájában 2 ember csontváza található, melynek szétszórt állapotára és a kriptában levő zárka romjaira hozhatom fel, hogy valamelyik forrongós időben, mint mod-juk - 1848 is, - garázdálkodók kutattak ott s az esetleg talált ókszerfeleségeket magukhoz véve, a legnagyobb rendetlenséget hagyták maguk után.

Mint szájhagyomány éldegél az az állítás, hogy Csanádpalota a mostani helyétől nyugatra, a tehénjárás-legelő északkeleti szélén, a király-hegyesi út /Rác út/ mentén volt, mint Várpalota, majd mint Kantapa-lota.

E fenti szájhagyományra semmiféle bizonyítékot nem találtam a törté-nelemben, noha nevezett helyen valóban nyoma van egy régi falunak, amire bizonyíték az, hogy az említett helyen - széles kiterjedésű magaslatánál fogva - községi földbányá van s a már nem egy esetben ott talált csontváz, koponya, több edényféle, csakis régi falu maradványaként tanuskodik. S mi több: Nagy Sándor palotai ember talált ott egy 1412 feliratu, kőféle bögrét, egy másik ugyanott talált írás nélküli kisebb edény, Franyó Péter anyai ágról való nagybátyám ré-vén, saját tulajdonomba jutott.

Ezek szerint egy 1400 korabeli falu lehetett ott, amit az idő malma a történelem napjairól is leörölt s így mint hiteles faluról el van hallgatva s csupán az apáról-fiura szálló szájhagyomány s az ott hallga-tó maradványok bizonyítgatnak.

Egyesek állítása szerint Csanádpalota a mai Csiga nevű legelőn épült, de a Maros elöntötte...

Ezt az állítást csak annyiban felel meg a valóságnak, hogy a nevezett helyen ma is láthatók volt falu romjai, azonban nem Csanádpalota, hanem Czika. /Nevét Czika nevű várjobbágytól kapta s az is tudva van, tiszteletére épített temploma volt 1200-as évek után/.

Csiga határa messze nyult s egy időben Palota is, mint pusztá, határához tartozott. Ma meg mint pusztá Csiga tartozik Palota határához.

A csigai nagyhalmokat, melyekből ugyan már csak egy van, némelyek római határdombnak vélik, noha ezen óriási halmok keletkezése 1514-re vezethető vissza. Ugyanis 1514-ben ott folyt le a történelem lapjain is feljegyzett nagylaki csata, melyet Dózsa György, a lázadónak bélyegzett parasztvezér és Csáki püspök vezetése alatt vívtak.

Lehetett is abból a halomból egész kocsira való embercsontot összeszedni, amelyet az 1920-as években, igen helytelenül! töltésnek hordattak.

Ugyancsak fenti állításomat bizonyítja a Vágotthalom széthordásakor talált, 1500 keltezésű pénzdarab is, ami bizonyára nem római birodalom idején került a nevezett halomba.

Nem mint szájhagyományt, hanem mint leletet említem meg a Mezőhegyes felé vezető út mentén talált csontvázakat, mely leletre a nevezett út feltöltésekor bukkantak.

A magam részéről hivatalos megállapítást nem tudok róla, míg egyesek temetőnek, mások pedig falunak nyilvánítják.

/folytatás következik/

Közreadta: Nagyfalusi Ilona

-o-o-o-o-o-

ÁRU- ÉS TERMÉNYCSERE MÓDJAI KÖZSÉGEINKBEN

A múltban a piaci és vásári kereskedelem lebonyolításában jelentős közvetítő, beszerző szerep jutott a kupeceknek és a kofáknak.

A kupecnek leginkább a nagyobb /négylábu/ állatok eladásánál vállaltak felhajtó, értékesítő szerepet, amiért bizonyos százalékot "cénzár" pénzt kaptak.

A "csirke kofáknak" szintén az volt a feladatuk, hogy a nagykereskedőnek segítettek a felvásárlásban, az árut azután a nagykereskedő értékesítette tovább. Pl.: Kövegyen a hét minden napján megvette a tojást a kofa, és piaci napon - Makóról jövet - a kereskedő megállt a kofa háza előtt, átvette az árut és úgy hajtott tovább a palotai piacra. /Vagy visszafelé jövet vette át./ A piacon sem a nagykereskedő sürgött-forgott, szorgoskodott a felvásárlással, hanem a kofák. Ő csak átvette és fizette az árut, a tojást, a baromfit.

Nemcsak "csirke kofák" voltak abban az időben, hanem "zöcségös kofák" is, akik gyümölcsöt, őrölt paprikát és egyebet hoztak a vásárból.

Főleg Szegedről. Sokan úgy látták, hogy túl nagy szabadsággal, utazgatással jár ez a kofaság. Rosszat tétéleztek fel róluk. /Voltak akikről nem is alaptalanul/. Ilyen mondás volt: "Kofa, kurva együtt jár."

1945 után egy ideig, ugyanezek a személyek, a volt "csirke kofák" látták el a baromfi fölvasárlását a Földművesszövetkezet kebelében. Rendszerint nyugdíjazásukig.

Később a Földművesszövetkezet, illetve ÁFÉSZ kiterjesztette szakterületeit a tojás, baromfi, kövérliba, hizott sertésen kívül a házinyul, a galamb, a gyógynövények és az éticsiga felvasárlására is. Ezek a felvasárlások szakcsoportokon keresztül történtek. Több szakcsoport működik Csanádpalotán, igen eredményesen. Ezek közül említést érdemel az iskolai szakcsoport, amely eredményesen foglalkozik a gyógynövény és éticsiga gyűjtéssel és házinyul tenyésztéssel is. A sertéshizláló szakcsoport által előállított élőhúsból az ÁFÉSZ látja el a hozzátartozó környező községeket tökehussal és saját készítményű árukkal, kolbásszal, füstölt hússal stb.

Az árucseré forgalmát jól tükrözi az a tény, hogy a felvasárolt élő állatok helyébe az ÁFÉSZ nagymennyiségű napos- és előnevelt csibét, kacst és libát juttat a lakosságnak, mivel kotlóssal ma már nemigen köttet csibét senki. Januártól késő őszig hetenként több ezer napos baromfi érkezik az ÁFÉSZ átvevő helyére, amit nyomban szétosztanak a lakosság között. Az ÁFÉSZ a forgalomnak megfelelő üzlethelyiséget építtetett magának a piactér mellett, ahol a tojás átvevése naponta történik. Ma már nem csirkés kofának hívják az átvevőt, hanem baromfi átvevő.

A piaci napokra ma már ritkán mondják, hogy "garabolyos ünnep", holott napjainkra nőtt a piac jelentősége, igen nagy forgalom bonyolódik itt le. A szombati nemcsak a helybeli és a kövegyi kerttulajdonosok ülnek ki áruikkal, a kertben termelt zöldséggel, gyümölccsel, hanem jönnek vidéki zöldségárusok is. Jönnek a városi, sátoros textil és kötött árusok. Hoznak népi himzéseket, kész ruhákat, lábbelit, harisnyát, továbbá rövid árut. Találunk itt makói hurkasütőt, legyen, csehszlovák és román batyusokat. Évek óta rendszeres piaci árusok a romániából járogató batyusok, akik textil árukat hoznak és a piac végén meglepik az élelmiszer üzleteket, ahol a kenyértől kezdve minden rendelkezésükre álló élelmiszert, fűszereket, tisztálkodáshoz szükséges eszközöket, szappant, mosószereket fölvasárolnak. Tehát ez is egy módja az árucseré forgalomnak.

Említesre méltó még, hogy a kövegyi asszonyok ma már nem gyalog garabolyozzák be áruikat a palotai, vagy makói piacra, mert Kövegyet rendszeres autóbuszjárat köti össze Makóval, Palotával, amely megkönnyíti a piacra járást, az áruval való cipekedést. De nem is hordának annyi árut mint a régmúlt időkben. Kövegy híres a májlibáiról, százával tömök egy-egy háznál. Havonta hozzák a sovány libát és viszik a kövér májlibát. Évente több ezer hizott libát szállítanak így a szentesi és orosházi feldolgozóba, onnan pedig a tengeren tül-
ra. Mivel kevés a földjük, foglalkozást kerestek forrást jelent a libatömés.

/Folyt.következik/

Pánczél Józsefné

Parasztos ÁLLATTENYÉSZTÉS . JÓSZÁGTARTÁS régen /Folytatás/

A JUHTENYÉSZTÉS még az 1910-es években annyiban játszott szerepet, hogy a 40-50 holdas tanyai parasztság 20-30 darab birkát járatott a sertésfalkával. Így külön juhászra nem volt szükség, mert a kanászgyerek, egy hajtó kutya segítségével mindkét falkára megvigyázott. S ha a gyerek ujfogadás volt, a gazda ilyenformán bízta rá a birkákat: 10 az anya, 2 a kos, 8 a tokjuh, 1 kolompos, 3 csergős, meg 1 canga."

A tanyai tenyésztésen kívül került még a falauban egy kimondott juhász, akinek nyája 150-200 darab körül váltakozott, de ez csak juhtenyésztéssel foglalkozott s a határban elterülő Blaskivics uradalomból bérelt legelőt. Amíg a legelő tavaszi hajtása meg nem erősödött, a szélesebb utak gyepes szélein terelgette nyáját. Az ilyen nagyobb létszámú nyájban mindig tartottak legalább egy szamarat. Ennek hátára volt felmálházva a pásztor egy-két napi élelme, s ha már meleg volt a "szürkankó" /szőrből készült és csaknem bokáig érő ujjas nagykabát féle, mely soha nem ázott át s a szél se fújt rajta kezesztül./ A szamarat a nyáj vezetésére használták, na meg ha a juhász hosszabb utra kelt, akkor a szamar hátára pattant, helyesebben a farára, mert derékban ülve nagyon meggörnyedt volna a juhász alatt, és juhászbottal a kezében: számárháton járt-kelt a határban, s innen maradt ez a rigmus is:

"Palotai határon:

csacsi ül a számaron!"

Több juhnyája csak a 7000 /hétezer/ holdas Blaskovics uraságnak volt, aki minden nyáj mellé külön juhászt és még egy bojtárt is alkalmazott, míg a juhászok felett egy "számadó" intézkedett. /Megtehetette, az uraság legelője, hoha kettőezer darab birka tenyészett rajta: adómentes volt./

A juhok, különösen az akkoriban tenyésztett "Racka" igénytelenebb volt a ma elterjedt fajtaénál s csak addig volt telelőn, míg hó borította a határt. Igaz, teje kevesebb volt és gyapjuja is értéktelenebb, de subának megfelelt. Az akkori igényeket kielégítette.

Az anyajuh - komolyabb tenyészeteknél, csak ősszel üzetetett meg s így tavasszal lettek kisbárányok. Ha jobb legelőn és kielégítő téli takarmányt kaptak, akkor gyakori volt a kettős bárány, vagyis: ikreket ellett. A bárányok leválasztása után az anyajuhok reggel és este egy rekeszbe terelődtek, ahol egy juh-szélességű kaloda volt felállítva. Itt egy úgynevezett "isztrongás" /szorító/ társ, vagy nagyon okos pulikutya a fejő kalodába kényszerítette a juhokat. /Az isztronga másfél méternyi hosszú, lécből készült folyosó volt, melybe fejés előtt az egyik végén be-, fejés után a másik végén kimehetett a megfejett juh./

A juhtej, vagy ahogy nevezték: a birkatej, csak turó, vagy sajt készítésére használtatott, de házi szükségletre ökölnyi nagyságu "gomolyákat" is gyártottak belőle s ezt felfüstölve tartósították, míg tésztévelére reszelve fogyasztották..

A jerke /választott nőtény/ bárányok némi abrakot is kaptak, de ha ez nem volt lehetséges, akkor a legelőnek legdusabb részén legeltették, hogy őszre üzekedésre fejlettek legyenek. A nem magnak való kosokat kiherélték /ivartalanították/ s mint "ürü" fejlődött az eladásig. Így az előhasu jerkékből lett őszre a "tokjuh" és a heréltekből az ürü.

A cangajuh, mely elvetélt, vagy amelyiknek elpusztult a báránya, ugyan csak vágásra került, mert ennek teje sem volt, de meg nem tartották érdemesnek a továbbtenyésztésre sem.

A juhtenyésztésnél használatos szó volt a "hittya, te!", hangzásu terelő szó, melyre a pásztorkutya is felfigyelt és kellő irányba terelte a falkától távolodó juhokat, avagy rossz irányba haladó falkát, vagyis: nyáját.

A tenyésztők véleménye szerint a juhtenyésztés minden másnál kifizetődőbb volt, mert kopárabb legelőn is megélt, nyirni is lehetett, tej is adott, a husa is jó volt s a bőrét is értékesítették. Ennek dacára az 1930-as években a tanyai juhtenyésztés csaknem megszűnt. Ezt avval okolták, hogy a nagyobb /50-60 holdas/ gazdaságok az örökölések révén elaprózódtak s így, se terület, se legelője nem volt a birkáknak. Egyik-másik tanyán ugyan látható volt 3-4 darab, tavasszal vásárolt bárány, de ezeket ősszel el is adták.

Az 1950-es években - bérelt területen legeltetve - ismét fellendült a juhtenyésztés, közös legelőn, közös falkában, míg a nagyüzemi gazdálkodásra való áttérés idején, az 1960-as években, az eddig nem tapasztalt 5-6 ezres létszámra emelkedett a közös gazdaságok juhállománya

Ennek oka abban az állításban keresendő, hogy valóban a legolcsóbb és mégis a legkifizetődőbb állattenyésztések közé tartozik a juhtenyésztés. Szaporodik, tejet ad, nyirni is lehet, míg a levágottaknak a bőre is érték. Mindezekon kívül exportra is sokat nevelünk.

Persze, vannak olyan tsz. juhászatok, ahol nem ilyen nagymértékben tenyésztik a juhokat és a gondozók nagyobb érdekeltetésévével még kifizetődőbb lehetne a juhtenyésztés.

A kecsketenyésztés- az 1914-es világháború lezajlásáig teljesen ösmeretlen volt a községben. A háborúban járt emberek egyike-másika, akik a kecske igénytelenségét megösmerték, a háború után, távolabbi községekből vásárolt egy, vagy két kecskét és a vagyontalanabb emberek udvarán felkapott, kedvelt állat lett. Gyepes árkokban pányvázták és minden különösebb abrakolás nélkül tejelt. Téli takarmányszükségletét is könnyen beszerezhatték az olcsó kukoricaszárból.

Az 1940-es évekig 120-150 darab körül váltakozott a kecsjék száma, míg a 40-es évek óta ismét apadt. Ma, 1968-ban mintegy 30 darabot tartanak számon, Amint mondják, "azért az egy-két liter tejért nem érdemes vele kinlódni."

A kecske husa nem volt kedvelt s a mészárszékekben is juhhussal vegyítve tudtak tuladni rajta.

/folytatás következik/

Asztalos P. Kálmán
gyűjtéséből

DÉDAPÁINK SPORTELETÉBŐL

A mai labdarugás és minden egyéb sportág - legalább is falun - csak az 1920-as évek közepén kezdett az érdeklődés középpontjába jutni, de akkor is az iparos legények szereplésével és minden felsőbb támogatás nélkül. Ekkor még úgy bonyolították le a mérkőzéseket, hogy egy-két sportkedvelő parasztember /Palotán: Szántó Marcell, H Kovács István, Kodrán Sándor, S hadobás János és mások/ vendégoldalt kötöttek kocsi-jaikra, vagy deszkát raktak keresztül az oldalakra és elvitték a játékosokat a szomszéd faluba, vagy ezen túl is.

E fentiek után nem kell azt gondolni, hogy amíg idáig nem jutott a falu, dédapáink sportélet nélkül töltötték ifju korukat, mert hiszen még arra is van élő tanu, hogy életük delén is foglalkoztak sportolással, csak magukra hagyatva. Persze, mai szemmel nézve, különösen ha tribünben gondolkodunk rajta, mosolyt varázsol az arcokra és tán sokan le is legyintik. Pedig annak a sportnak is volt rendszere, testnevelése, szellemi edzése és még fegyelme is.

Minder vasárnap és ünnepnapon a falu szélén, vagy szélesebb utcákban, de a tanya udvarán is elmaradhatatlan volt a "teke".

Nyolc-tíz lépés átmérőjű kört rajzoltak s a kör szélére - pontos távolságra - eggyel kevesebb lyukat vájtak, mint ahányan játszottak. A kör közepére egy levestál nagyságu gödröt ástak s mielőtt a játék megkezdődött volna, ebbe tették másfél méternyi hosszú kemény botjukat., illetve annak végét s körbe járva mondták.:

Egyedem, begyedem, karkantyu!
Csúrott-é már vakvarnyu?
Ha nem csipott, most megcsiphat
s apád, anyád veled rihat.

A "rihat" szóra szétugrottak s az lett a "kanász", aki nem tudott lyukat foglalni a botja végével.. Ekkor a játékosok közül valamelyik észrevétlenül kiütötte a fagyókérből faragott kétöklömnyi, labdaszerű tekét, mire a kanász érte ment, s botjával hajtva azon igyekezett, hogy a közepre ásott gödörbe terelje. Az őt, hat vagy ennél több játékos pedig arra ügyelt, hogy a befelé terelt tekét kiüsse, de úgy, hogy amíg üt: a kanász botja végével el ne foglalja az ütés által üresen maradt lyukat. Ha elfoglalta: bent maradt s aki a tekét ütötte az lett a kanász.

Hogy e játék mennyire sportszerűen folyt, azt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy egymás lábát el nem ütötték a "dicsőség" kedvéért és sem a játékosok, sem a nézők nem kiabáltak drasztikus szavakat egymásra. A játék kedveltségét pedig az bizonyítja, hogy 40-50 éves emberek is tekéztek.

Dédapáink másik kedvelt játéka volt a "méta".

Ez a játék inkább a legények és lányok körében volt kedvelt s az iparos-legények is belevegyültek. Egy kisebb, tyuktojásnagyságu, tömör gumilabda kellett hozzá és egy karhosszuságu kemény bot, majd pedig százlépésnyi hosszú és huszlépésnyi széles pálya. A pálya egyik végén összeálltak - akár tizen is - és a botot függőleges irányban fogva egymás keze fölött elmarkolták.

Aki legfelül, a bot végére jutott, az lett a "zsidó". Vagyis aki a pálya tulsó vége felé haladva kimért 30 lépést és ott letette a kabátját, majd hátrább ment a kiütött labdát fogni. Ha elkapta a levegőben: bemehetett ütni s akinek a labdáját elkapta, az lett a "zsidó". Ha nem tudta elkapni: utána futott, míg az ütő a métáig szaladt, majd megállás nélkül visszafutott. Ha futás közben a labdát hozzá tudta dobni a labdafogó: ő is kiment zsidónak. És így ment, míg az utolsó ütő is ki nem merült. Ekkor a többi bejött, hogy labdát üssön. E játék alkalmával kitűnt, hogy dédanyáink gondolatvilágában is motoszkált már valami "egyenjogúság", csak akkor még nyírott hajjal és sportnadrágban adtak ennek kifejezést, hanem azzal az ügyességgel, melyet a métázás megkövetelt. A bal kézzel feldobott labdát a bottal ki kellett ütni a pálya tulsó végére, de a ki- és befutásnál is gyorsnak kellett lenni, míg ha kikerültek labdát fogni, a futó célzása, vagyis megdobása se volt könnyű.

A tekézés és métázása nem minden sportrajongót elégitett ki, így érthető, hogy voltak akiknek több szórakozást és dicsőséget jelentett a "sulyemelés".

Megnézték, hogy a fogasboronának egyik, vagy másik részét ki hohyan bírja kiemelni. S az sem volt mindegy, hogy egy kézzel vagy kettővel emeli az illető. Különbözik erről egy szájhagyomány is fent maradt abból az időből, amikor Kelemen László első magyar színigazgató Palotán kántortanítóskodott /1812-1814/.

Ugyanis eléje állt a kincstári ispán zsákosa, Ordas és arra akarta rávenni Kelemen, hogy "ne danóni tanicsosa a mesterleginyeket, hanem emelni." Kelemen is ha virtuszkodni akar, akkor vegyen fel egy-naga egy nagy zsák buzát. Kelemen meg is ígérte, hogy felveszi, de csak akkor, ha majd ő is zsákos lesz az ispánnal. Addig emelgesse Ordas a zsákot. Perzse, Kelemen László az ajánlatot elfogadta és megígérte, hogy amikor ő is zsákos lesz az ispánnal, akkor bemutatják, hogy mit bírnak, de addig csak azt mutatják meg, hogy mit tudnak.

S mivel a sulyemelés se inponált mindenkinek, így bőven akadtak akiknek szenvedélyük volt a "birkózás".

Vasárnaponként összesereglettek egy-egy szalmakazal végénél, s mikor hogyan egyeztek meg, úgy birkóztak. Gáncsral, vagy anélkül. Minden birkónak 3 menete volt. Az időt a nézők állapították meg. Durvaságnak, verekedésnek helye nem volt, mert a nézők magára hagyták a goromba birkózót, s hónapokon át feléje sem mentek, vagy szó nélkül hagyták a következő birkózásánál. Vagyis a nézők szolidaritást vállaltak a szabályosan birkózóval.

E birkózásban nem az volt a cél, hogy ki mennyire bírja földhöz vágni társát s a nézők sem azt hallgatták, hogy a földhözvágott mekkorát nyekken, hanem, hogy egymást minél nagyobb erő kifejtésre, fogásra és ügyességre serkentse.

Ha dédapáink "sportéletét" figyelembe vesszük, találunk benne tudás-szomjat, életrevalóságot, önfegyelmet és még nagyon sok egyéb és nemes célt, melynek mindenike arra ösztökélte őket, hogy emberebb emberek legyenek, mint ahogy abban az időben mérlegelték a parasztságot. És ez: szép volt tőlük.

Asztalos P. Kálmán gyűjtése

Közreadta: Nagyfalusi Ilona

KELEMEN ÜNNEPÉLYRE VISSZAEMLEKEZVE.....

Több mint 100 éve folyt le az akkori Csanád vármegyében az első magyar színigazgató emlékére rendezett ünnepély.

A Kelemen-ünnepély sikerének nagy része a közönségnek köszönhető. Az elismerés Battonyától kezdve Makóig valamennyi községét illeti. Hogy Csanád-Palota mennyire kitett magáért az alábbiakban olvashatjuk. Ki kell emelni Apátfalva községét. Makó méltó volt azon állásához, melyet mint vármegye székhelye méltán elfoglalt. Nagy lelkesedés és vendégszeretet uralta a közönség minden rétegét.

Az ünnepélyen 562 forint 43 krajcár gyűlt össze az Országos Színész Egyesület javára. Az Aradra jött budapesti írók és művészek, az aradiakkal együtt a makói rendezők küldöttével 1888. szeptember 8-án szombaton reggel külön vonaton indultak el. Hatvanöt tagból álló társaság adott egymásnak találkozt a vasutállomás peronján és helyezkedett el csakhamar az aradi és csanádi vasutak által előállított külön vonaton. A társaságban volt P. Márkus Emilia operaénekesnő, Pálmay Ilka operett primadona, Szilágyi Arabella operaénekesnő, Nikolits Dénes ünnepélyrendező bizottsági elnök és többen a Kelemen családból.

Az ut Battonyánál kezdődött. Itt szállt vonatra Lenovits József Csanád megye főispánja, Justh Gyula Makó akkori országgyűlési képviselője, Babó Lajos főszolgabíró és mások.

Mezőhegyesi rövid tartózkodás után, nyolc órakor Csanád-Palotára ért a vonat. Az állomás előtti tér zsúfolva volt közönséggel. Az első sorban fehérruhás lányok virágot szórtak az érkezők elé. E sor élén volt Meskó Sándor alispán, Lenovits Józsefné Hollosy Kornélia az ünnepély védasszonya, Rácz József kanonok, Dobrányi Ádám főszolgabíró, és a Kelemen család. Csanád-Palotán első utjuk a temetőbe vezetett. A kis kápolna mellett Kelemen László sirja, mely fölött a család tagjai által készített vörös márvány sírkő emelkedett. Ezen emlékmű felavatása, megkoszorúzása volt kegyeletes utjuk célja. Halmay Imre színész és igazgató / a legelső színigazgató sírjánál a legfiatalabb igazgató/ szavalt el Várady Antal ódáját, ez alatt Bényey István letette az emlékműre a koszorukat, majd ünnepélyes szent mise következett, ezt főtisztelendő Rácz József kanonok "pontifikálta" és Buja Sándor énekelt. Mise után a templomtérre vonult a közönség, ahol a színész egyesület által állított emlékkő leleplezése és átadása következett. Az emlékkő előtt egy szőnyeggel bevont emelvényen az ünnepély védasszonya és a budapesti színésznők foglaltak helyet a koszorukban ékeskedő emlékkövet, a rokonok, vendégek, Csanád-Palota előljárósága és papsága vette körül.

ASzózat néhány versszakának elénekklése után, E. Kovács Gyula szavalt el az ez alkalomra írt költeményét, Bényei István az emlékkő átadási beszédét mondta el, - kiemelve -, hogy az utókor leróttá háláját az úttörő emlékének. Befejezésnek ismét a Szózat néhány versszakának elénekklése következett és 11 óra felé a vendégek a vasutállomásra mentek, hogy utjukat Makó felé folytassák. Csanád-Palotáról 11 órakor indult a vonat Makó felé. A Kelemen-család tagjai Cs. Plotán maradtak.

Csanád-Palotát elhagyva Apátfalván várt rájuk szép fogadtatás. Kiváló izléssel, gazdagon diszitett vasutállomás és előtte nagy néptömeg éljenezte a befutó vonatot. Sümegi Lajos apátfalvi iskola igazgató, üdvözölte az érkezőket, majd Feleky Miklós elmondta köszöntő szavait a "tarackok" /rövid csövű meredek röppályájú tábori löveg/ durrogása közben. Tizenkettőkor a makói vasutállomásra érkezett a vonat. A város vezetői legnagyobb része ott várt a vonathoz. Major Miklós Makó város polgármestere üdvözölte és Feleky Miklós válasza után permeteg esőben vonult be a városba a közönség. Vendégek számára biztosítva voltak lovas fogatok, ezek a kijelölt helyre, vendégszerető családokhoz szállították az ékesítő diadalíven és gazdagon fellobogózott utcákon keresztül. Este 7 órakor zsufolva volt a makói szinkör, előadás után a tágas szép kaszinó teremben és melléktermekben háromsoros asztal volt terítve 180 személyre. A főhelyet Hollósy Kornélia foglalta el, mellette P. Márkus Emilia és Feleky Miklós foglaltak helyet, szemben velük Pálmay Ilka és a főispán.

Éjfél után kivitték a teremből az asztalokat és kezdetét vette a tánc, ez jó cigányzene mellett hajnalig tartotta együtt a társaságot. A művészek másnap utaztak el, egyik része Szeged-, másik része Arad felé. A Kelemen-ünnepély utolsó mozzanata másnap délután volt, mikor a végrehajtó-bizottság tisztelget Hollósy Kornéliánál.

Komoly Pál
Szeged

-o-o-o-o-o-

JELENÜNK KRÓNIKÁJA

A csanádpalotai Keresztény Demokrata Néppárt 1991. október 14-én évfordulós vacsorát rendezett a művelődési házban. Horváth Ferenc elnök meghívására Azenes 20 taggal, Makó 10 taggal vett részt az ünnepi vacsorán.

-o-

A csanádpalotai Kisgazdapárt 1991. október 24-én vacsorát rendezett a Fényes Vendéglőben. Az izletes vacsora és zene mellett jó hangulattal folyt le.

-o-

A művelődési ház nyugdíjas klubja 1992. január 14-én évfordulós vacsorát rendezett. Nyerges Erzsébet vezetőnő meghívására Battarja 50 fővel, Makó 20 taggal vett részt az ünnepi vacsorán.

Mari Imréné

Véradás. A makói Vértranszfúziós Állomás március 13-án véradónapot tartott a művelődési házban. A véradáson 61 önkéntes fiatal véradó adott vért.

-o-

Csanádpalota és Vidéke ÁFÉSZ Igazgatósága és Intézőbizottsága 1992. februárjában részközgyűléseket tartott, melyen a vezetőség tájékoztatta tagjait a szövetség 1991. évi tevékenységéről és az 1992. évi gazdálkodási feladatokról.

-o-

Csanádpalota és Vidéke ÁFÉSZ Igazgatósága az alapszabály rendelkezéseinek megfelelően 1992. április 3-án küldöttgyűlést tartott.

A gyűlés napirendje:

- 1./ az Igazgatóság beszámolója a szervezet 1991. évi tevékenységéről, a felügyelőbizottság beszámolója az éves munkáról.
- 2./ Az 1991. évi mérleg és eredmény megállapítása, az eredmény felosztása.
- 3./ Az 1992. évi terv és program megállapítása
- 4./ Vagyonnevesítés
- 5./ Előterjesztések
- 6./ Jelölőbizottság megválasztása

Pánczél Józsefné

-o-o-o-o-o-

A gyűjtemény gyarapítói

Zsigmond István 1 pár csizma, 1 db. kacabály, térképjelek, térképek füzete, képek, festmények.

Balogh Andrásné: 2 db. csipkegallér, 3 db. női sapka, 2 db himzett zsebkendő, 1 db. selyemsál, himzett női alsónadrág, 1 db. himzett kombiné, himzett ing, kispárnahuzat.

Szilágyi Imre: 4 db. régi ujság, 4 db. festmény, lámpatartó, galuskaszaggató.

Mari Imréné: Imakönyv

Gardi Józsefné: Régi fénykép kerettel.

92. oktober

81. nam

84

1992. október

P A L O T A I K R Ó N I K A

A CSANÁDPALOTAI KELEMEN LÁSZLÓ MÜVELŐDÉSI HÁZ HONISMERETI
KÖRÉNEK LAPJA

HONISMERETI, HELYTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Szerkeszti:	Szerkesztő Bizottság
Borítólap:	Vass Józsefné
Kiadja:	Kelemen László Művelődési Ház Csanádpalota
Felelős kiadó:	Erdélyi Lajos művelődési ház igazgató

T A R T A L O M

Egy vetés emlékére /Asztalos P. Kálmán verse/	1 old.
Az ifjúság /Mari Imréné verse/	1 old.
Monográfia Csanádpalota Nagyközségről /Asztalos P. Kálmán gyűjtése/	2 old.
Kelemen Lászlóra emlékezve /Komoly Pál - Szeged/	6 old.
Oktatás Csanádpalotán II. rész /Nagyfalusi Ilona gyűjtése/	7 old.
Áru- és terménycsere módjai községeinkben /Pánczél Józsefné/	8 old.
Paraszti állattenyésztés, jószágtartás régen /Asztalos P. Kálmán gyűjtése/	9 old.
Régmult idők meteorológiai jóslataiból /Mari Imréné/	12 old.
Gyűjtemény gyarapítói	12 old.
Napjaink eseményei	13 old.

Asztalos P. Kálmán

Egy vetés emlékére

Apám szántani járt,
én otthon maradtam,
- sokszor megkimélt -
s én furtam, faragtam....

De egyszer egy napon,
- soha nem felejttem -
magával vitt... Vetett...
én lovat vezettem.

Csunya nap volt!...Meleg!
Nehéz boronálás!
Azt hittem, lovastól
ott nyel el a szántás.

Izzadtunk apámmal,
a lovak is fujtak...
s éreztem, hogy bennem
átkok, szitkok dülnek...

Mert ahogy a szemem
gyerek ésszel mérte,
ugy láttam, a vetés
elég lesz egy évre!

Kiszoltam hát - Apám!...
elég már ez nekünk!...
Rám nézett s viasszaszólt:
- Másoknak is vetünk!...

-o-o-o-o-o-

Mari Imréné

Az ifjuság

Ifjuságom mint egy álom, gyorsan elrepült.
Keresem, de nem találom hol hibáztam el.
Kis virágom, rózsaszálam ifjan elvesztettem.
Két rügy fakadt az megmaradt,
Azokban van reménységem, életem és mindenem.
De a letűnt ifjuságom mindhalálilig siratom

Asztalos P. Kálmán

MONOGRÁFIA CSANÁDPALOTA NAGYJÖZSÉGRŐL

II. rész

NÉPJELLEMZÉS

Mint itt született és itt lakó, állítom, hogy népünk tulnyomó része, életmód szempontjából, de mindemellett, ha arról van szó - bála mulatságok alkalmával - épp úgy sirva vigadnak mint más magyarok.

Ami az életrevalóságot illeti, inkább élelmes, kaparkodó. Vérmérséklete kissé érzékeny, csaknem kobbanékony s életszemlélete jobban komoly. Vérmérsékletével összefüggő kedélyélete inkább egykedvű s értelmi képességeit tekintve kissé fontolgató.

Érzésvilága, hajlama szelides s némileg vallásos és istenfélő. Anyai vonatkozásban / na ne tessék rosszúl venni / mondhatjuk, fősvény, zsigori, de megbízható, tulajdöntisztelő s inkább nyílt, mint hízeltő.

Izlés tekintetében nem ríktő, kevésbé nótás, kissé táncos, nem igen mesélő.

Erkölc tekintetében nem igen szemérmes, s előforduló haragjában eléggé káromkodós, noha nem trágerbeszédű.

Társas magatartása inkább barátságos, némileg nyájas, de nem valami bizalmas és jobban alkalmazkodó, osztálytudatos s nehezen befolyásolható.

Nemzeti érzése kevésbé erős, s az országcsontításról mint uri politikáról vélekedik.

Események iránti fogékonysága inkább maradi, míg a közélet irányítóiról törvényhozásról utóbbi évtizedben elégedetlen, zugolódó.

A nép közvéleménye, - választások idején értve! - kevésbé egységes s így a nép bizalmát is nehéz megnyerni.

A háboru, a forradalom s az az átvonuló válság, mely az utóbbi évtizedben uralkodott, csaknem teljesen megfordították népünk gondolkodását, hazafias érzését, életmódját és erkölcsi felfogását is.

✱

/Amint e fenti népellemzésből kitűnik: nem áálltam se jobbra, se balra. Adtam, ami adható s amihez csak az a megjegyzésem, illetve hozzáfűzni valóm var. hogy: nem bolond az én falum s ha emberi mivoltukból vadállatokká vetköznének, akkor is tudnék, hogy mit cselekszenek! /

Műveltség szinvinonalunk

Az iskolából kikerült ifjak és felnőttek szakismereteinek gyarapítására szolgálnak a népművelődési előadások, melyet Csikesz Lajos, a tantestület igazgatója vezet és az időközben tartott gazdasági értekezletek s közkönyvtárak, melyek életképes egyesületeinek, köreinek birtokában vannak.

A fenti célt szolgálja a rádió, mozi s azok a műkedvelő előadások, melyeket ezideig Rátky Istvánné tanítónő, Dr. Juhász Zoltánné tanítónő, Babiczky Árpád tanító, Igaz István hivatalnok, Szabó István gazdálkodó, majd az utóbbi időben feltűnt Marek László tanító rendezett. Ugyancsak erre szolgál az időnként idevetődő és kedvelt szintársulat, melynek népszerű igazgatója Gerbár József színigazgató. Van egy dalárda csoportunk s több zenekarunk, melynek tagjai a nép minden osztályából kerültek elő.

Népünk műveltségére vall, hogy a legtöbb fővárosi lap ösmeretes községünkben, míg a levante testület kebelében, melynek jelenlegi vezetője Szepesváraljai Hennei Árpád őrnagy, valamennyi sportágat művelni láttuk.

Mint országos hírü művész, itt élt és nyugszik Kelemen László ügyvéd, szinműíró, első magyar színigazgató, kinek főterünkön diszkeretes emlék-oszlop is emeltetett.

Az 1890-es években, mint népiró itt élt Kálmán Lajos h.plébános és Buja Lajos tanító, kik lapot is szerkesztettek.

Az 1920-as években tűnt fel Barát /Braun/ Rezső, ki magas nivóju versein és novelláin kívül több kötetet írt, míg 1932-ben, a magyar irodalom vesztességére, alig 25 éves korában elhunyt.

Barát /Braun/ Rezsővel egyidőben indult e sorok írója is, akiről - azt hiszem, - nem valami magasztos dolog lesz többet dicsekedni.

Mint helyi festőt említem meg Igaz Jánost, kinek több sikerült képet aratott elismerést.

Mint faragó művészt hozom fel Szekeres Andrást, ki egy helyi tárlaton keltett feltűnést érdekes faragványaiival.

Végül a zenevilágból említem meg Lakatos Árpádot, kinek külföldi kitüntetései is vannak, s aki jelenleg mint szakszofon-művész, a rádió útján is ösmeretes és falunk fia. Utána következik Sandrik József karmesterünk, aki ugyan nem világhíresség, de zeneírása kezd ösmeretessé lenni.

Hogy falumról még többet is dicsekedjek, megemlítem, hogy nem egy országos, illetve vulághirü művész, mint Bodán Margit, Murgács Kálmán stb. látogatott meg bennünket, ami bizonyára arra vall, hogy népünk a haladni vágyó népek sorába tartozik.

FALUCSUFOLÓK

Csufolódók - mint minden faluban - nálunk is akadtak s még ma is találhatók. Persze, nem annyira, mint a multban. Így elmaradnak a Kókler, Kotyel, Pipás, Bagós stb. csufnevek és kiveszőben van már a szomszád községekre vonatkozó csufolódás is.

Ma már nem kiabálják a palotai gyerekek, ha kövegyi lelket látnak:

A kiskövegyi népek
olyan nagyon szegények:
feülmének a kutyára
s úgy jönnek Palotára
homokért, ha lehetne....

És ez az ártatlan versike abból az alkalomból született, hogy 1902-ben a kövegyi templomépítéshez ingyen homokot kértek a palotai előljáróság-tól - részemről érthetetlen okból, hiszen előretartottak nekünk még sem kapták meg.

Mikor pedig egy palotai legényt kikosaraztak a kövegyi lányosháznál, a palotaiak bosszúból így zengedeztek:

A kövegyi lányok
szeretik a mákot!
a mákot, a tökmagot:
pusztkölnék is jó nagyot!...

Hogy pedig Kövegy községnek nem volt legelője, hát rájuk kenték a palotaiak: Kövegyen még a község bikáját is istállóban legeltetik!...

A kövegyi ember még a saját marháját is lemarhazza, mert hiába támaszt létrát a háztetőhöz, nem megy mohát legelni a kőmény köré....

A palotai ember nem volt kibékülve a makóiakkal sem. Haragudtak rájuk, mert lassan-lassan beszivárogtak és megvesztették a palotai határ Ugar nevű részének tulnyomó részét. Így aztán ellesték a makói ember ö-betűs tájszólását és rájuk fogták, hogy a makói ember mind fősvény, mert reggel eszi az esti ételmaradékot.

Ami alatt a palotai göröngyöt és nem reggelt ért. És a palotai ember így vigasztalódott: majd csak átesik rajta /valami újonc/ mint a makói embőr a talicskán... És a beszivárgott makói emberek is találtak a palotai népre megjegyzést. Így - a makói ember szerint - a palotai csak röggel dobja meg a kutyát, holott este is meglöbhatná...

A palotai ember úgy tudta, hogy a nagylakiak is mind éhesek, mert ha kérdezték a Nagylak felé igyekvő tótot, hogy: hol vársz? a kérdezett így felelt: domó! /haza! / Ez pedig a /domó/ a palotai régi palócnnyelvén kegyeret jelent.

X

Letűnt idők, nyugodt évek gondtalan emlékei ezek. Ma már nem csipkedjük ártatlan tréfákkal egymást. Más gondunk is van, más bajunk is van. Nappal gondokkal küzdünk, éjjel álmatlankodunk: Vajon, mit hoz a holnap?

A ma embere siet. Pedig a cél vége ugyanegy. És ez a temető. Letűnünk, mint a csufolódás....

Babonák

A tudósok is foglalkoztak veke. S egyikük-másikuk közel állította a valláshoz. Ki mit hisz, abban él!...

Anélkül, hogy a tudósok emberi, de erős gyökerű s dus lombozatu véleményét tovább firtatnám, azt a szerény, de ugyancsak emberi véleményemet szögezem le, hogy: a babona langyos víz. Se hideg, se meleg. S ami több - és ez /legalábbis szerintem/ igen szép: - maholnap csak emlék lesz. Régen pedig így tartották: Ha a kiütést pénzzel lapitják s a lapító pénzt eldobják, az eldobott pénz felvevőjére ragadt a kiütés!...

A szerelmes lányoknak azt állították, hogy ha imádottjával megeteti a vak tyúk szemét, úgy az illető nem lát szebbet!...

Ha levág a legény alsó ruhájából egy darabkát és saját ágyába rejti, úgy az csakis e lány ágyába kívánczik!...

Egyről- másról azt tartották: ha elmúlt Egyed /szeptember 1./ a jószág ehet!... /Nem zabál meg./

Holdfogytára kár ültetni /tyukot, libát stb./, mert a dög elfogja venni!

Aki Luca napján is ad /bármit/, annak semmije sem marad!...

A fentiekhez hasonló balhiedelemből nem volt jó napnyugta után /még pénzért sem!/ tejet adni /mert - állítólag - megrontották/?/ a tehenet./ A tejbe nem volt szabad bicskával aprítani, /mert kihasadozott a tehén csöcse./

A pénteken zsirozott lábbelítől elvetélt a hajtott vemhes állat, /de ezt nem tudtam kikutatni, hogy miért./

És így tovább, csak lenne aki összeszedné az ide fel nem sorolt babonákat, melyekben ha nincs is egyéb szépség, mint az, hogy boldog, aki hisz! akkor is jó a ma emberének ezen a más alapon nyugvó lelkeknek a hiszékenységén. Persze, ma már annyira se becsüljük e ceremóniákat, mint Pipás Pálpa egy pofa bagót.

Szórakozás, társalgás

Miként a multban, úgy ma is keresünk arra alkalmat, hogy az emberi mi-voltunknál fogva egymás barátságát megtaláljuk. Persze, ma más alapon más céllal és más módon, mert amíg a multban a fentueket: métázásban, tekézésben és utcai összejöveteleken kerestük, addig ma: moziban, műkedvelő előadásokban és a néha idevetődő színészek színjátszásában találjuk.

Szórakozásunk kielégítésére szolgálnak a fennálló testületek, körök és egyesületek, majd a korzó és - Uram bocsáss! - a kocsmák. Így a téli fonók, kártyaházak, citerabálak, mind csak a mult halvány emlékei.

Népszokásaink, a szentitáni tűz, /melyek átugrásáért almát osztogattak/ és az utcai nótásesték kivesztek.

Utóbbiakkal veszett ki a gyerekek dózása, biccelése és fogócskázása.

Forog a föld, halad a világ. Új dolgok születnek és a régieket elfelejtjük. És nem a ma embere az aki a holnap eseményeivel nem tud kibékülni...

KELEMEN LÁSZLÓRA EMLÉKEZVE

A Csanád-Palotai r.kat. plébánián vezetett halotti anyakönyv 163-ik lapján található a bejegyzés, hogy Kelemen László 1814. december 24-én halt meg, özvegyét Liptsei Máriát hátra hagyta. Csanádpalotán mindenki tudta, de Kelemen Lajosnak élő unokái is, hogy az első magyar színigazgató, mint kántortanító Csanád-Palotán van eltemetve. Kelemen László unokája Károlyi Antal ácsmester, aki Kelemen Máriától született 1888-ban mutatta meg a sírját, elmondta: „hogy mikor ő 10 éves lehetett, „öreganyja” Liptsey Mária a temetőben siránkozva mutatta a sírt, hogy itt fekszik „öregtatád”, s ő már 20 éves lehetett, mikor öreganyját eltemették, kívánságára élő férje Kelemen László és második férje Bitó Ferenc mellé, ahol egy „testihibás” leánygyermekük is nyugszik, vagyis négyen egy közös sírban.

Egy 84 éves ember – több mint 100 évvel ezelőtt – a következőket mondta: „84 éves vagyok, 9-10 éves lehettem, mikor tanítónkat Kelemen Lászlót temették, csipős hideg volt az egész iskolás gyereksereg kiki-sérte, most, hogy mindkét szememre vak vagyok, a sírt megmutatni nem tudnám, de azt tudom, hogy a kápolna mögött a jobb oldalon hátul van. A tanítónk nagyon jó ember volt, szépen énekelt, magyar ruhában járt, körszakált viselt és őszes volt, úgy 54 éve felé lehetett mikor meghalt. Sovány, középtermetű, valamikor „komégyiás” színész volt szegény.”

Dr. Váli Béla írásai szerint Kelemen László 1760-ban született, apja Mihály, anyja Török Rozália 1757-1759-ig esküdhetek Makón. A mult század esketési anyakönyv számozatlan lapján olvasható „Liber baptistorum Makó vien sis ab anno 1753. asque 1768”. hogy Kelemen Mihály házasságra lépett Török Annával 1757. április 24-én, Török Anna apja Török Mihály, anyja Rodics Anna.

Kelemen Lajos apja és anyja 1757. április 24-én esküdtek egymásnak örök hűséget, nem lehetetlen, hogy az első magyar színigazgató 1758-ban született. Kelemen Mihály az esketési anyakönyvben pécskai illetőségű a Pécskán 1770-ig vezetett keresztelési anyakönyvben semmi nyoma nincs, Dr. Váli Béla munkája szerint Bihar megyében született az első magyar színigazgató.

Amikor Kelemen László szintársulata Kecskeméten - 1796. június 4-én elhagyva a fővárost - végleg megszűnt az apjától tanult kántorságnak hasznát véve Rácz-Kevén kántor-tanítóskodott. A község leégése után anyja rokonaihoz Makóra ment lakni, ahol ügyvédeskedett s onnan valószínűleg az esperesség útján ment át Csanád-Palotára.

Komoly Pál
Szeged

-o-o-o-o-o-o-o-

OKTATÁS CSANÁDPALOTÁN /II.rész/

1893.

"Hogy megfelelő módon nyerjenek elhelyezést kisdedeink, 1893-ik évben épült templom melletti csinos óvoda, melynek beltelkére nézve az országos egészségügyi felügyelő ur azon kellemes megjegyzést tette, hogy az országban kevés óvoda van, amely oly kedves kertté átalakított udvarral bírna. A mi községünk jó ízlésére vall."

"Az elismerés őszinte megnyilatkozásaként ide iktatom mindazok nevét akik kicsinyben vagy nagyban, de részesei voltak községünk előnyös fejlődésének:

Az iskolaszék és az óvoda felügyelő bizottság képviselőjében:

néhai Rácz József /elnök/

Brengarten Henrik /községi főjegyző/

Kálmány Lajos /plébános/

Institőrisz Elemér /postamester/

Buja Lajos.

Tantestület:

Nagy János igazgató, tanító

Buja Lajos, Kubicza Pongrácz, László János, Cseh Emma, Doránszka Emilia, Gondák Vuktor, Lászlóné Janda Ilma tanító és tanítónők, Sklenarz Terézia óvónő, Kristofcsány Ferencz s. lelkész hitoktató.

"Mielőtt ezen emlékiratot berekesztem nem vélem szerénységnak felemlíteni, hogy a szellemi és anyagi jólétet a jövő számára a lehetőségig biztosítjuk.

Küzdelmünkben Hazánk iránti lángoló szerelmünk adta meg és e pillanatban is, midőn a jövő századok számára emlékeztetük nektek ezt feljegyezzük: Arra kér esdő fohászuk: Mindenkinél jobban szeressétek hazátokat!"

Cs.Palotán, 1896. évi december havában.

Ezt a helyzetképet Csanádpalota oktatásáról egy Emlékiratból gyűjtöttem ki, melynek címe:

"Emlékirat Csanádmegyébe kebelezett Csanád-Palota községről."

1896-ban Magyarország ezeréves fennállásának évében készült. Írója nincs feltüntetve, de a szájhagyomány szerint Brengarten Henrik községi főjegyző írta.

Mivel sok érdekes és értékes információt tartalmaz az emlékirat, még néhány cikket fogok írni az egészségügyről, és a sorban létesülő épületekről.

Nagyfalusi Ilona

-o-o-o-o-o-

ÁRU- ÉS TERMÉNYCSERE MÓDJAI KÖZSÉGEINKBEN

VÁSÁROK

Színes vásári sokadalomnak mondták a régi országos állat- és kirakodó vásárt, ahol tömérdek árus gyűlt egybe és kínáltá mindegyik a maga áruját. A kirakodó vásárt a piactéren / a mai park területén/ tartották, ahol megjelentek a vándor kisiparosok: a gyolcsos tótok, a rőfös zsidók, tollas zsidók, kalaposok kínálva a csizmákat, készruhákat, kalapokat, kucsmákat, bekecseket, bundákat. Árultak itt kötelet, söprűt meszelőt, de főképpen gyermekek részére cukrot, mézeskalácsot. A piactér községháza felőli oldalán hentesbódék sorakoztak még abban az időben, és vásárkor /sőt piackor is/ ahentesek hurkát, kolbászt, pecsenyét árultak, de lehetett venni frissen vágott húst is.

Állatvásárt a kinti /faluszéli/ vásártéren tartották, ahol mindeféle állatot- sertést, szarvasmarhát, lovat, kecskét, birkát - és az állattartással, földműveléssel kapcsolatos tárgyakat árultak. Például: jármót, kocsikast, lószerszámot, talicskát, nagylétrát, dézsát, hordót stb. A sátrakban sült a hurka, kolbász, pecsenye és hozzá italt mértek. A parasztok és a kupecsek - akik jó vásárt csináltak - itták az áldomást. Így történt meg, hogy az egyik makói ember átesett a talicskán. Amit azóta is emlegetnek, ha valaki átesik valamin, hogy? "Ez is átesött, mint makaji embör a talicskán."

A vásárból illetett vásárfiát vinni az asszony népnek, ha mást nem, egy fakanalat.

A régi állatvásárokat a kocsidérékből, mint kocsipásztor néztem végig. Láttam, hogy a vásárba érkező lovakat a cigányok közrefogták és amikor a ló árát meghallották, fitymálóan tovább álltak. Azt is láttam, hogy a dögrováson lévő lovakkal foglalkoznak inkább, azokat szalajtatják, kaléjoltatják a vásártéren le-föl.

Majd később kiiktattak a cigánypolitikáról. Hogy a rossz lovakat olesón megveszik és a következő vásárra már táltosként vezetik elő. Annyira feldoppingolták, pálinkával itatták. Számtalanszor láthattuk azután, hogy a vásárra tartó cigányok megálltak a kocsmá előtt és egy üveg pálinkát a saroglyához kötött ló orrlyukába öntöttek. De az is cigánypolitika, hogy a cigány megveri a fiát ha annak az első vására sikeres, mert úgy tartja, hogy akkor a többi nem lesz az.

Pánczél Józsefné

-o-o-o-o-o-

PARASZTOS ÁLLATTENYÉSZTÉS. JÓSZÁGTARTÁS RÉGEN /folytatás/

A baromfitenyésztés között - már igénytelensége és gyorsabb növekedése révén is - az első helyet a tyuktenyésztés foglalta el. Falusi udvarokon 20-25 darab is előfordult, míg a tanyavilágban - a tágasabb hely folytán - 30-40 darab között váltakozott. A tyuktenyésztést a napi tojásszükséglet is megkövetelte, de meg a csirkekellesztésből eredő baromfi-hús-fogyasztás és a piacolás, melyből a gazdaasszony a kisebb bolti-cikkekre való a konyhára beszerezte.

Az 1910-es években még a legtöbb helyen a kendermagos tollazatu "parlagi" fajta uralta az udvart, noha ekkor már a sárga tollazatu és nagyobb testű "orpington" is szaporodott. Előbbi, fürgébb, kaparászóbb volt, mint az utóbbi s napi kétszeri étkeztetéssel is beérte, noha soha nem kapott annyit, hogy teli egye magát. Persze, mint mindenben, úgy a tyuktenyésztésben is hódítottak az újabbnál újabb fajták, és lassan már - legalább is a parasztság - nem azt nézték, hogy milyen fajta hanem azt, hogy legyen elegendő tojás, néhány kotlóalj csirke s a fogyasztáson kívül jusson a piacra is. Mert vádaskodás volt az, hogy a paraszt csak akkor evett csirkehúst, ha a gazda, vagy a csirke volt beteg".

10-12 darab tyukhoz tartottak egy kakast s valamelyik kisebb épület /mint az ől/ padlásán volt a főfészük, noha sok részük, különösen a parlagi fajta az udvar valamelyik fájának ágaira ült éjjelre.

A tyuktenyésztés leginkább tavasszal keltett nagyobb figyelmet, amikor már tojni kezdtek, majd pedig kotlottak. A tyukfészekbe egy "záptojást" tettek /amelyből nem kelt ki csirke, vagy nem fogamzott/ és ez csábította a tyukot, hogy fészekbe tojjon. Volt ugyan amelyik észrenemvehető helyre tojt /különösen a tanyavilágban/ és ott ki is költötte a csibéit. Erre úgy mondták, hogy "orozva kelt." Amikor a tyuk 20-25 tojást lerakott, fészken naradt és ha másik tyuk közeledett felője, vagy hozzányúltak "krityogott". Ezzel jelezte, hogy elkotlott s ilyenkor el is ültették. Amikor meg tojni akart "karátyált."

Volt rá eset, hogy valamelyik tyuk, amikor már kitojta magát: galambtojás nagyságu tojást tojt. Erre mondták, hogy "kártójas". /Mai felz fogással annyiban volt kár, hogy kicsi volt./ Ezt, valamelyik jobbkezbó gyerekekkel "visszakézből" /balkézzel/ átdobatták a háztetőn, hogy a kár ne tudjon mit kikölteni.

A kotlónak, ha elültették, egy kisebb kétfülű, füzvesszöböl készült kasba szalmát tettek s erre igencsak 25 tojást olvastak le, mivel ennyit a kotló könnyen eltudott takarni és feltudott melegíteni. Az ültetéstől mintegy 8-10 napra, a kotló alá rakott tojásokat egyenként a petróleumlámpa, régebben pedig a "pilács" /olaj-mécses/ fényéhez tartva: átnézték a tojáshéjon, hogy melyik fogamzott meg. Amelyik még ekkor is világos volt: kizáput.

Tavasszal még egy kotlót elültettek, mert hűvös volt az idő s a kotlónak szükség esetén elégséges volt az általa kiköltött csibéket is eltakarni, hogy ne fázzanak. Később igencsak kettő kotlót ültettek egyszerre és a két kotlóal csibét egy alá verték míg a másik kotlót kidobták, hogy hamarabb tojjon, mintha csibékkel járna.

Az ültetett kotlót naponta egyszer etették és itatták, de ha nem kapott elegendő vizet, úgy egy-két tojást kiivott magaalól. Ha a kotlóra nem volt szükség, mert már a piacon se volt kereslete, úgy naponta kétszer is vízbe mártották, hogy hagyja abba a kotlást és tojjon. Voltak, akik a vizbemártás helyett "boritkó" alá tették pár napra, hol enni se kapott, és elhagyta a kotlást. Volt olyan kotló amelyik, midőn leeresztették csibéihez, a neki nem tetsző csibéket - még akkor is ha ő költötte - csőrével verte, sőt el is pusztította. Az ilyen kotlónak varrótübe huzott cérnával összeakasztották a szemhéjját, hogy ne lássa kiválogatni a nemtetsző csibéket. Persze, egy pár nap multán kibontották a szemét, amikor is már a csibék csipogását megszokva, nem bántott egyet se. Sőt: kotyogásával összetartotta a csibéket. Ha viszont a magasba karvalyt, vagy egyéb ragadozó madarat látott: "kutyogással" ijesztette magaalá a tőle távolabb lévő és gondtalanul kaparászó csirkéket.

Voltak esetek, amikor a kotló alá nem tyuktojást raktak keltetésre, hanem kacsa, gyöngyös, vagy pulykatojást. És ezeket is elfogadta, féltve nevelte mindaddig, míg ismét tojni kezdett. Egyike hamarabb, másika később, de 5-6 heti nevelés után minden kotló elhagyta csibéit. Nem kotyogott, sőt szökött csibéi elől. Viszont akkor már a csibék is abba-hagyták a csipogást és elvegyültek a felnőttek között.

A csibenevelés akkor kezdődött, amikor kikelés előtt, midőn kivágta a tojás héját, csipogni kezdett. Ettől az időtől mintegy kettő hétig igen nagy gondot kívánt. Amikor kikeltek: melegített rongyokba bélelt kosárba rakták és letakarták. Voltak akik a csibék sarkait, vagy középső körmeit, avagy a székső körmüket valamelyik lábán, mikor a kotló alá kivették: azonnal lenyirták. Vagyis megjegyezték, hogy ha netán összevegyül a szomszédával kitudják válogatni. Így megis egyeztek a közeli szomszédok, hogy ki melyik körmét szedi le a csirkéknek. Így volt: sarkavett, szélsőkörömvett stb.

A csibék, mikor már hetesek voltak, kikerültek a napos helyre, hol az anyjukat /a kotlót/ csirkeborítékóval gátolták abban, hogy a kiscsibékkel kóboroljon, vagy olyan helyre vigye, hol a csibék - még gyengéségüknél fogva - felakadnának. Viszont, amikor a csibék megerősödtek, a kotlót kidobták a borító alól és a csibék eledelét tették alája, hogy amikor akarnak: egyenek.

Amikor a csibék már 5-6 hetesek voltak, a kakas-csibék gyakran összevesztek, véresre csípték egymás fejét. S mikor már a veszekedés révén többször ittak egymás véréből: megkezdtek a kukorékolást. Eleinte igen erőlködve és nevetségesen ment, de addig gyakorolták, hogy végül is versenyt kukorékoltak az öreg kakasokkal. Sőt a tyukoknak való udvarlást, vagyis kakaskodást is megkezdtek, amiért az öreg kakas közelében nem igen volt megállásuk.

A kakaskodás idejét kihasználva a gazdaasszony kinézte, hogy melyik kakas és melyik jérce lesz magnak. A nem magnak /nem tenyésztésre/ való kakason közül 4-5-ösűt, vagy más ehhez értő asszonnyal kiheréltette. A herélésre szánt kakasnak általában a balcombja és a farcsontja között lévő puha részen kétujjnakvaló hézagot vágtak, de úgy, hogy az inat el ne vágják, és e részen kiemelték a kakas heréjét. Mikor ez megtörtént, a vágott részen összevarrták a bőrt, s mint egy kétnapi szomorkodás után oda se nézett a "volt kiskakas". Ez volt a "kappan".

A kappan arra volt jó, hogy két, három kotlóalj csirkét is alája tetten s addig nevelte a csibéket, míg azok meg nem nőttek és magára hagyták nevelőjüket. Amikor a csibéket lerakták, a kappanba egy-két szelet pálinkával teli itatott kenyeret nyeltek, amitől a kappan berugott és kijózanodás után fiainak fogadta.

Voltak udvarok, ahol 3-4 kappant is tartottak és pedig éveken át s csak azért, hogy csibéket neveltesse velük.

A kappan nem kukorékol, nem udvarolt, csak hizott, erősödött és a kakasok is békén hagyták, nem háborgatták. A kappan ismertető jele volt, hogy herélés után a taraját hegyesre nyirták. Persze, voltak akik ettől eltekintettek, de ilyen kappannak is hegyesre sorvadt a taraja.

A magkakas, melyet tenyésztésre hagytak, mintegy másfél évig kakaskodhatott. Ugyanis ekkorra már felnőttek az általa kelt csibék s a gazdaasszony lecserélte, mert úgy tudta, hogy sok nyomorék csibe kell, ha az általa "tojózott" jércek tojásaiból keltet. A kakasnak való farka mindig távolabbi szomszédok tyuktojásaiból került ki, hogy tyuk és kakas ne legyen rokonságban. Voltak olyan magkakasok, melyek gyermeknek és embernek egyaránt neki támadtak, ha közelében haladtak el. Ezeket hamarosan levágták, mert körmeikkel és csőrükkel igen veszélyesen karmoltak.

A kakasokkal gyakran felnőtt egy vagy két "bábakakas" is. Ezeknek kisebb volt atarajuk, nem kukorékolnak, csak hiztak, ami után érthető: hamarosan levágták, vagy piacra vitték a csirkeköfáknak.

A baromfitenyésztés - különösen a tanyavilágban - kiterjedt minden házi szárnyasra, de legnagyobb létszámban a tyuktenyésztés uralkodott, mert ezek ivadékai némi apróbuzán /kirostált ocsu/ is felnevelkedtek, csaknem állandóan tojtak és hamarabb fejlődtek, mint más szárnyasok.

RÉGMULT IDŐK METEROLÓGIAI JÓSLATAIBÓL

Nagyanyáinktól, szüleinktől hallottuk az időjárás viszontagságai felől, hogy mikor, milyen időre számíthatunk.

Például: korán tavasszal, amelyik égtály felől először megzendül az ég, arról jön az eső. Észak felől hideg-jeges eső jön sűrűn. Kelet felől gyors, nagy eső jöhet- Ha dél-keletről fúj a szél, esőt hoz.

Márciusi eső után szárazság következik.

Májusi eső, aranyat ér. Ha májusban zeng az ég, utána hó lesz még. Régebben gyakran láttunk körives, sokszínű szivárványt. A szivárvány már ritkábban jelenik meg, a délibáb meg már szinte eltűnt.

Ha az Ó-nagylaki harangszó, a vonat zakatolása és a kutyaugatás élesebben és tisztábban hangzott a szokásosnál, akkor esőre számíhattunk.

Ha a galambok a porban fürödtek és a tyukok ádegesek voltak az esőt jelentett.

Ha a varjak tömegesen játszottak, keringtek, orkánszerű szél keletkezett.

Ha a nap felhőbe ment le esőt vártunk, ha vörös színben nyugodott le szeles idő következett.

Ha a vadludak észak felé repültek, meleg időt jelentett.

Ha dél felé repülnek, meleg időre számíthatunk.

Ha a holdnak udvara van, hátraadnapra eső lesz.

Ha a napnak udvara van, szárazság várható.

Télen, ha a cinegék a házak kertjeibe jelennek meg, hideg és nagy hó lesz.

Valamikor édesanyám fölébresztett korán hajnalba, "kelj fel kislányom, nézd meg a Világosi hegyek idelátszanak /Csanádpalotáig/ eső lesz, majd meglátod".

A népi bölcsességek, megfigyelések tára kimeríthetetlen, ezért még sok mindent lehetne felsorolni.

Mari Imréné

-o-o-o-o-o-

A GYÜJTEMÉNY GYARAPÍTÓI

Turi Krisztián	1 db villa
Tóth Istvánné	2 db rózsafüzér
Veres Sándor	régi imakönyv, bőrrönd, szivattyuskut
Szilágyi Inre	régi ujságok, petróleum lámpa, régi pénzek, régi fényképek, Élet- és tudomány számai

ÉVFORDULÓ

25 éve, 1967-ben alakult Csanádpalotán a Kálmány Lajos utcai Idősek Klubja /ÖNÖ/, Hodák Jánosné, majd Mihaleczki Sándorné vezetésével. A 25 éves évfordulóról meghatóan szép ünnepséggel emlékeztek meg. 1992. október 2-án a Kálmány Lajos utcai otthonban gazdag kézimunka kiállítással és az Idősek Klubjának a 25 év életéből c. kiállítással fogadták a vendégeket, Spák Imre polgármester és Kriván Sándorné gondozási Központ vezetőjével. Az ünnepségen megjelentek a később létesült Délibáb utcai otthon lakói, a mezőhegyesi Idősek Klubjának 30 fős csoportja, valamint az otthon volt dolgozói, segítői, támogatói.

Mihaleczki Mihályné, a jelenlegi vezető szívélyes üdvözlése és az idős emberek itteni életének ismertetése, valamint a megvendégelés után a Kelemen László Művelődési Házban tartottak ünnepi megemlékezést, ahol elsőnek a hatodik osztályos kislányok köszöntötték az idős nyugdíjasokat. Ezután Kriván Sándorné a Gondozási Központ vezetője mondott ünnepi beszédet, méltatva a napközi otthon vezetőinek, dolgozóinak 25 év alatti önzetlen fáradozásait, megbecsülésüket, amellyel második, meleg otthont biztosítottak a magukra maradt idős embereknek. Szeretetükkel békés nyugalmat biztosítottak a munkában megfáradt idős emberek számára,

Az ünnepi méltatást ajándékok kiosztásával fejezték be. A Gondozási Központ vezetőjről díszes emléklapot, ajándéktárgyat és virágot adott át a volt és jelenlegi vezetőknek, a volt és jelenlegi dolgozóknak. A Polgármesteri Hivatal pénzjutalomban részesítette az öregért fáradozó vezetőket, dolgozókat. Majd finom vacsora után jó hangulatu táncsal zárult ez a felejthetetlen emlékünnepség.

-o-o-o-o-o-o-o-o-

A Kelemen László Művelődési Ház diszitőművészeti szakköre megkezdte őszi-téli foglalkozását, Vágvolgyi Jánosné vezetésével. A foglalkozásokat kedd esténként tartják. A foglalkozások megkezdése előtt kiállítást rendeztek az elmúlt évben készített kézimunkákból a művelődési ház helyiségében.

Pánczél Józsefné

A művelődési ház honismereti szakkörének tagjai augusztus hónapban elkezdtek a falu régi épületeinek, emlékeinek megörökítését.

Fényképezésre kerültek a faluban még fellelhető nádtetős házak, gazdasági udvarok, épületek. Egy délután a falut körülvevő tanyákról is készültek felvételek. Sajnos legtöbb esetben már csak a maradványokat találtuk. Feltérképezésre került a régi temetőben nyugvó tanítók, orvosok, jegyzők, és a neves emberek sírja, akik a falunkért sokat tettek. Munkánkat még nem fejeztük be, hisz falunkban sok minden őrizi még a multat. Munkánkat a művelődési ház fotószakköre segíti.

Nagyfalusi Ilona

Könyvtárunk kirándulást szervezett Békéscsabára a könyvtárba és a város megtekintésére. A kiránduláson azok a gyerekek vehettek részt, akik az év folyamán rendszeresen jártak könyvtárba és bekapcsolódtak rendezvényeikbe.

Alsó és felső tagozatos tanulók közül 15-en vettek részt. A felmerülő költségeket a Polgármesteri Hivatal biztosította.

-o-o-o-o-o-

A nyár folyamán, a könyvtárban az idén is foglalkozásokat szerveztek a gyerekek részére, július 1-től augusztus 14-ig.

A témákat a gyerekekkel közösen választották meg. Beszélgettek a családról, barátságról, alkalmazkodásról, szűkők-gyerekek kapcsolatáról.

Előadóként a honismereti szakkör vezetője ismertette falunk nagyjait, akik a múlt századtól kezdve sokat tettek a falu felemelkedéséért.

Ez a gyerekeknek teljesen ismeretlen volt. Megtekintésre került a község honismereti gyűjteménye, ahol a régi mesterségek műhelyeivel is megismerkedhettek. Öröm volt látni a gyerekek érdeklődését az elmúlt idők iránt. A napközös teremben - ebédlőben - terítést tanultak, majd terítési versenyen könyvjutalmat nyertek a legügyesebbek.

A foglalkozásokon rendszeresen résztvevő gyerekeket a makói muzeumba vitték el a könyvtár dolgozói, ahol az udvaron lévő mesterségek műhelyeivel ismerkedtek.

Molnár Istvánné

Nagyfalusi Istvánné

VGW MS 88-515